

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

НЕ ТАЄМНО

(Гриф обмеження доступу)

Прим. № _____

Навчально-науковий інститут воєнної історії

Кафедра суспільних наук

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

майора юстиції

ПАНАСЕВИЧ

Людмили Анатоліївни

Тема: “Підвищення ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій під час викладання військово-юридичних дисциплін

Керівник: доктор юридичних наук, доцент
працівник ЗСУ Володимир ПАШИНСЬКИЙ

_____
(підпис)

“ ____ ” _____ 20__ року

До захисту допускається.

Начальник кафедри доктор психологічних наук, професор
полковник Олег ХМІЛЯР

_____
(підпис)

“ ____ ” _____ 20__ року

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах інформатизації суспільства, швидкого розвитку інформаційних технологій та їх запровадження у всі сфери суспільного життя важливим теоретичним та практичним питанням для вдосконалення системи підготовки військових фахівців, в тому числі військових юристів, є використання у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ).

Реформування військової освіти, зокрема Стратегія розвитку вищої освіти України до 2032 року передбачає два пріоритетних напрями таких як: прискорення розвитку ефективних цифрових освітніх екосистем, що потребують наявності розвинутої інфраструктури, зв'язку і цифрового обладнання, ефективного планування та розвитку цифрового потенціалу, включаючи сучасні організаційні можливості, підготовлених наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, які володіють цифровими компетентностями [1].

Широке та активне використання інформаційно-комунікаційних технологій під час викладання військово-юридичних дисципліни має важливе значення як для підвищення якості вищої військової освіти, так і для майбутньої професійної діяльності пов'язаної з обробкою великого масиву інформації. В науковій літературі відмічається, що активне застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі дозволяє реалізувати значний потенціал всіх навчальних дисциплін, включно з військово-юридичними дисциплінами, унаслідок формування наукового світобачення, розвитку аналітичного та креативного мислення, а також суспільної свідомості, в тому числі у правовій сфері.

Використанню ІКТ у контексті підвищення якості вищої освіти, зокрема у ВВНЗ, присвячені наукові розвідки низки вітчизняних дослідників. Серед них: А. Вітченко, А. Зельницький, О. Заболотний, Л. Левицька,

О. Красницька, С. Сисоєва, П. Діхтієвський, В. Пашинський, І. Коропатнік, І. Рязанцева, К. Словак, І. Зайцев, М. Буданов та ін.

Дослідження є актуальним у зв'язку з необхідністю вдосконалення системи підготовки військових юристів, вивчення військово-юридичних дисциплін у контексті швидкого розвитку інформаційних технологій та зростання вимог до їх професійної кваліфікації, особливо в умовах російської військової агресії.

Разом із тим масштаб висвітлення проблематики розвитку військової освіти, підготовки військових юристів з використанням ІКТ працях не відповідає потребам сьогодення, так як більшість наукових праць у цій сфері було написано у період до повномасштабної російської військової агресії проти України.

Результати даного дослідження сприятимуть підвищенню якості підготовки військових фахівців у галузі військового права для оборонної сфери за рахунок оптимізації використання ІКТ у навчальному процесі.

Мета магістерської роботи розробити та обґрунтувати педагогічну модель використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін у вищих військових навчальних закладах.

У відповідності до мети в магістерській роботі поставлено наступні завдання:

- проаналізувати і узагальнити теоретичні погляди на підходи до технологізації навчання у ВВНЗ щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі;
- на підставі теоретичного аналізу визначити психолого-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі ВВНЗ;
- дослідити переваги та недоліки використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін;

- на основі педагогічної моделі розробити пропозиції щодо підвищення ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін.

Об'єкт магістерської роботи – процес викладання військово-юридичних дисциплін у військових навчальних закладах.

Предмет магістерської роботи – інформаційно-комунікаційні технології та їх використання у процесі викладання військово-юридичних дисциплін.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі **методи педагогічного дослідження:**

теоретичні: ретроспективний аналіз розвитку поняття інформаційно-комунікаційні технології;

дедуктивний аналіз для визначення поняття, змісту і структури інформаційно-комунікаційних технологій та їх значення для викладання військово-юридичних дисциплін;

аналіз сучасної педагогічної та психологічної літератури, порівняння та узагальнення досвіду використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін;

метод теоретичного моделювання – для обґрунтування педагогічної моделі використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін у вищих військових навчальних закладах.

Наукова новизна одержаних результатів полягає: вперше обґрунтовано педагогічну модель використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін у вищих військових навчальних закладах.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення освітнього процесу, підвищення рівня компетентності у професійній діяльності майбутніх військових юристів, а також розробки ефективних

методик застосування ІКТ під час викладання військово-юридичних дисциплін.

Апробація та публікація результатів дослідження: основні теоретичні результати роботи було представлено в тезах доповіді **на** науково-практичному семінарі: Актуальні проблеми правового регулювання сектору безпеки і оборони (Київ, 15 листопада 2023 року), III Всеукраїнській конференції: Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони (Харків, 25 квітня 2024 року) та III Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції: “Соціально-освітні домінанти професійної підготовки сучасного компетентного фахівця” (Біла Церква, 16 травня 2024 року).

Публікації. Основні результати дослідження за даною темою кваліфікаційної роботи магістра опубліковано в 3 наукових працях, із них 1 публікація у збірнику матеріалів науково-практичного семінару та 2 публікації у збірниках матеріалів III Всеукраїнської конференції та III Всеукраїнської студентської конференції.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи магістра: складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (53 найменувань, з них: 3 – іноземною мовою), 2 рисунка. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра становить 00000 сторінок.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЮРИСТІВ

- 1.1. Теоретичні погляди та підходи до технологізації навчання у вищих
військових навчальних закладах.
- 1.2. Психолого-педагогічні умови застосування інформаційно-
комунікаційних технологій в освітньому процесі
- 1.3. Оптимізація освітнього процесу з використанням інформаційно-
комунікаційних технологій.

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ
ЮРИСТІВ

- 2.1. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час
викладання військово-юридичних дисциплін
- 2.2. Переваги та недоліки використання інформаційно-комунікаційних
технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін
- 2.3. Пропозиції щодо підвищення ефективності використання інформаційно-
комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних
дисциплін

Висновки до розділу 2

ВИСНОВОК

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

РОЗДІЛ 1

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЮРИСТІВ

1.1 Теоретичні погляди та підходи до технологізації навчання у вищих військових навчальних закладах

Широке та активне використання ІКТ під час навчання військових юристів, викладання військово-юридичних дисципліни об'єктивно обумовлене розвитком суспільних відносин і має ключове значення для максимізації процесу навчання, підвищення ефективності здобуття професійних компетенцій, знань, навичок і вмінь, а також для майбутньої практичної професійної діяльності військових юристів, пов'язаної з обробкою великого масиву правової інформації.

В умовах інформаційного суспільства ефективність діяльності навчального закладу вищої освіти з фахової підготовки конкурентоздатних, професійних військових фахівців юридичного профілю значною мірою залежить саме від результативності впровадження нових, сучасних ІКТ навчання, та від технологізації навчального процесу в цілому.

Як зазначав Дж. Велінгтон, основу інформаційних технологій складають системи, які виробляють, передають, відбирають, трансформують і використовують інформацію у вигляді звукової, текстової, графічної інформації [3, с. 8] .

З цього випливає, що інформаційні технології (далі – ІТ) комплекс методів, виробничих процесів та програмно-технічних засобів, що використовуються для збору, обробки, зберігання, розповсюдження, демонстрації та використання інформації для потреб військових фахівців зокрема правників. Вони підтримують інформаційні процеси, такі як пошук,

збір, передача, збереження, накопичення, розмноження інформації та доступ до неї.

В свою чергу ІКТ часто вживаються як синонім ІТ, проте це більш широкий термін. ІКТ підкреслює важливість об'єднаних технологій і інтеграцію телекомунікацій (провідних і безпроводних), комп'ютерів, програмного забезпечення, систем зберігання та аудіовізуальних систем. Ці технології дозволяють слухачам створювати, отримувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Таким чином, ІКТ охоплюють ІТ, а також телекомунікації, медіа-трансляції, усі види обробки аудіо- і відеоінформації, передачу даних, мережеві функції управління та моніторингу.

Застосування ІКТ в процесі підготовки військових фахівців з вищою освітою, в тому числі військових фахівців юридичного профілю, провідними вченими педагогами розглядається як невід'ємна складова загального процесу технологізації навчання.

Необхідно зазначити, що за останні десятиліття теорія і практика вищої військової освіти збагатилася різноманітними ідеями щодо оптимізації навчального процесу, алгоритмізації освітньої діяльності його основних суб'єктів шляхом упровадження сучасного ефективного педагогічного інструментарію (нових методів, форм і засобів навчання) спрямованих на інтерактивну взаємодію, взаємонавчання та отримання нових професійних компетенцій.

Нині технологізація освітнього процесу в системі підготовки військових фахівців з вищою освітою постає як одна з пріоритетних проблем військової педагогіки. Як зазначає А. Вітченко, успішне засвоєння слухачами вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ) освітнього змісту, формування на його основі необхідних компетентностей, безпосередньо залежать від використання продуманого дидактичного інструментарію, від науково обґрунтованого технологічного забезпечення [4, с.129] тобто від комплексного використання всіх сучасних педагогічних технологій освітньої

діяльності, технологізації навчального процесу. На його думку, на сьогоднішній день потребують розкриття особливості технологізації андрагогічного процесу у вищій військовій школі — цілеспрямованого вибору та застосування відповідних педагогічних технологій, удосконалення системи методів, прийомів, форм і засобів навчання досвідчених офіцерів [4, с.129], у тому числі офіцерів юридичного профілю.

На сьогодні, визначення сутності, змісту і структури педагогічного поняття “технологізація навчання” ще не знайшло свого остаточного тлумачення, у педагогічній науці існують різні теоретичні підходи та погляди щодо його розуміння. На думку А. Зельницького, технологізація навчання являє собою “процес теоретичного розроблення та практичного застосування сукупності педагогічних технологій, спрямованих на досягнення встановленого рівня сформованості у здобувачів освіти визначених компетентностей шляхом вибору й упровадження в освітню діяльність відповідних методів, засобів, організаційних форм, що мають гарантувати досягнення заздалегідь спланованих результатів навчання через чітко визначену послідовність дій” [5, с. 115].

А. Вітченко визначає технологізацію як цілеспрямований вибір і застосування педагогічних технологій, удосконалення системи методів, прийомів, форм, засобів навчання досвідчених офіцерів [4, с.129], Він вважає, що технологізація андрагогічного процесу у вищій військовій школі повинна здійснюватися на основі прогностичного аналізу потреб Збройних Сил України у фахівцях з вищою освітою, які мають володіти комплексом важливих особистісних і професійних якостей, продуктивно реалізовувати управлінський функціонал, забезпечувати ефективне виконання підрозділами завдань за призначенням з використанням сучасних видів озброєння, техніки, засобів ведення інформаційної та збройної боротьби. Крім навчальної функції технологізація освітньо-професійної підготовки досвідчених офіцерів у ВВНЗ має виконувати методичну функцію: засвоюючи на

технологічній основі актуальний освітній зміст, майбутні начальники (командири) військових підрозділів (частин), офіцери органів військового управління, опановують і сучасні технології навчання з метою подальшого їх застосування у власній управлінській діяльності, в організації військово-педагогічного процесу. Таким чином, технологізований андрагогічний процес набуватиме цілісного професійно-прикладного характеру, мотивуватиме слухачів на постійне поглиблення власної технологічної компетентності [4, с.129].

Подібних поглядів щодо розуміння технологізації навчання дотримується О. Красницька, яка зазначає, що сучасний викладач зобов'язаний володіти різними педагогічними технологіями, адже це є не тільки вимогою часу, а й потребою слухачів в організації активного навчання, застосуванні дієвих освітніх інструментів у сучасному насиченому інформаційному просторі. Серед складових педагогічного поняття “технологізація навчання” О. Красницька виділяє такі педагогічні технології: технології проблемного навчання, технології проектного навчання, новітні інформаційні технології навчання, технології колективно-групового навчання, технології ігрового навчання, комунікативно-діалогові технології [6, с. 46].

Таким чином, розглянувши поняття технологізації навчання можемо прийти до висновку, що зазначені вчені невід'ємно виділяють в зальній системі технологізації навчання такі педагогічні технології як ІКТ.

На думку, А. Вітченка серед складових технологізації навчання можна виділити такі педагогічні технології: технології проблемного і проектного навчання, інтерактивні технології, новітні інформаційні технології, технологія бенчмаркінгу, блокчейн-технологія [4, с. 134].

Слід наголосити, що зазначені вчені серед складових технологізації навчання виділяють такий елемент як новітні інформаційні технології навчання, що становлять сукупність методів і технічних засобів збирання,

організації, збереження, опрацювання, передавання та подання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій [4, с. 154].

На нашу думку, використання ІКТ стає все більш актуальними та затребуваними, особливо в умовах дистанційного навчання зумовленого епідемією COVID, потім російською військовою агресією, а також виходячи із пропозицій щодо реформування системи вищої освіти і запровадження такої форми здобуття вищої освіти як дистанційне навчання. Особливої актуальності набуває питання використання ІКТ у зв'язку із електрифікованим врядуванням таких як Єдиний реєстр судових рішень, коли військові юристи повинні готувати великий об'єм матеріалів справ.

Таким чином, застосування ІКТ в процесі навчання військових юристів, під час викладання військово-юридичних дисциплін, на нашу думку, буде базуватися на загальних педагогічних підходах щодо технологізації навчання. Застосування ІКТ передбачає використання сучасних технічних засобів обробки, збереження та передачі інформації, використання електронних інформаційних мереж та платформ, які постійно та дуже швидко вдосконалюються. А також, розробку і використання на основі цих технічних, електронних засобів електронних навчальних курсів, дистанційних навчальних курсів, електронних посібників і підручників, інтерактивних презентацій, проведення онлайн-лекцій, онлайн-семінарів та круглих столів, онлайн-консультацій, організація освітніх форумів, використання засобів імітаційного моделювання тощо.

Застосування ІКТ в процесі навчання військових юристів розширює можливості для опанування навчальних дисциплін, стимулює їх діяльність щодо самостійного пошуку та додаткового вивчення навчального матеріалу, зацікавлює слухача до активної участі у навчальному процесі, вивчення військово-юридичних дисциплін.

Водночас використання ІКТ в процесі навчання військових юристів виконує подвійну функцію:

по-перше за допомогою ІКТ слухачі отримують нові знання, необхідні компетенції щодо майбутньої професійної діяльності;

по-друге одночасно опановують ІКТ через практику для майбутньої практичної діяльності на юридичних посадах, яка неможлива без обробки великого масиву правової інформації, як то: законів, підзаконних нормативно-правових актів, судових рішення, практики Європейського Суду з прав людини, міжнародних договорів та інше.

Отже, технологізація у системі освітньої діяльності вищих військових навчальних закладів становить собою об'єктивний процес її еволюції, синтез розвитку педагогічної науки і військової практики, що поєднує традиційні елементи минулого досвіду і того, що винайдено суспільним прогресом, гуманізацією і демократизацією суспільства, процесом, що має забезпечувати якість освітньої діяльності і гарантувати досягнення визначеного рівня якості підготовки військових фахівців. Робимо висновок, що технологізація, це процес теоретичного розроблення і практичного застосування обраних педагогічних технологій, спрямований на досягнення визначеного рівня сформованості певних компетентностей слухачів як результат вибору та впровадження в освітню діяльність відповідних методів, засобів та організаційних форм, що мають сприяти досягненню на початку запланованих результатів навчання шляхом конкретно визначених послідовних дій. Оскільки використання педагогічної технології мінімізує довготривалі пошуки викладачів та експромти у власній практичній діяльності, а застосовуються ретельно продумані та завчасно проаналізоване проектування освітнього процесу, в якому важливе місце посідає взаємодія суб'єктів навчання.

Приходимо до висновку, що під технологізацією навчання військових юристів слід розуміти процес теоретичного розроблення, трансформації і практичного застосування всієї сукупності сучасних педагогічних технологій

з метою формування у слухачів вищої військової освіти визначених професійних компетентностей способом вибору та впровадження в освітню діяльність спеціальних методів, засобів та організаційних форм навчання з використанням ІКТ які притаманні саме підготовці військових юристів.

В процесі технологізації навчання військових юристів ключову роль відіграють новітні інформаційні технології навчання, що становлять сукупність методів і технічних засобів збирання, збереження, опрацювання, передавання та подання інформації за допомогою сучасної електронної техніки та електронних комунікацій з метою ефективної організації освітньої діяльності для отримання військовими юристами визначених професійних компетентностей.

1.2 Психолого-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі.

Початок ХХІ ст. характеризується швидкими змінами у всіх сферах суспільного життя, зокрема в освіті, загальною модернізацією освіти в Україні в цілому, які викликані революцією в галузі інформаційних технологій, зокрема, інформаційно-комунікаційних. Таким чином закладається основа для трансформації професійного та фахового мислення, зміни ролі викладача у педагогічному процесі щодо використання ІКТ.

Оскільки, застарілі методи та засоби навчання не відповідають нинішнім вимогам, не враховують тенденції стрімкого розвитку ІКТ, то це спонукає до впровадження сучасних інноваційних методів навчання та використання й адаптування цих технологій в навчальний процес. Особливо ця проблема гостро постає при формуванні професійних умінь та навичок, оскільки для ефективнішого їх засвоєння, навчальний процес вимагає використання великої кількості наочних матеріалів та інтерактивних засобів, та методів навчання, які в свою чергу позитивно сприяють покращенню навчального процесу, досягненню навчальної мети

підготовки військових юристів.

Використання ІКТ в процесі підвищення якості навчання військових юристів нерозривно пов'язано з педагогічними технологіями навчання оскільки є їх елементом, невід'ємною складовою. Термін “педагогічна технологія” в сучасній педагогічній науці має різне трактування і змістовне навантаження. Педагогічну технологію визначають як область знань про проєктувальну діяльність (як метод пізнавальної та управлінської діяльності), що дає змогу, використовуючи мову технологічних процедур, представляти педагогічний задум у формі проєкту, який може бути реалізований в освітній практиці [7, с. 7].

Так, А. Зельницькій та ін., посилаючись на «Глосарії термінів з технологій освіти» (Париж, ЮНЕСКО), дають визначення педагогічної технології як системного методу створення, застосування і визначення всього процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, завдання якого – оптимізація форм освіти [5, с. 116]. В контексті вищої військової освіти, вони формулюють і власне визначення педагогічної технології як структурно упорядкованої і чітко визначеної за змістом і послідовністю упровадження в навчальний процес, взаємодії суб'єктів педагогічної діяльності, що має гарантовано забезпечити визначений рівень сформованості у здобувачів військової освіти певних компетентностей відповідно до прийнятих освітніх стандартів та досягнення заздалегідь спланованих результатів навчання шляхом вибору та впровадження в освітню діяльність певних методів, засобів та організаційних форм [5, с. 116].

На думку В. Вишківської, О. Патлайчук, А. Кінаш освітня (педагогічна) технологія включає такі складові: проєктування і подання запланованих результатів навчання; створення та використання засобів діагностики навчальних досягнень у предметних галузях; набору моделей навчання, засобів та методів активізації пізнавальної діяльності; критеріїв вибору оптимальної моделі для конкретних умов навчання; “широкого використання

комп'ютерної і аудіовізуальної техніки, активних форм навчання, сучасної організації освітнього процесу і самостійної роботи” [9].

Згідно поглядів А. Зельницького та В. Кремень, до основних складовими структури педагогічної технології, як системи, відносять: цільову, мотиваційно-акмеологічну, проектувально-планувальну, змістово-компетентнісну, комунікативно-перетворювальну, діагностичнооцінну, аналітично-моніторингову та коригувальну [5, с.116].

На наш погляд, більш адекватним щодо відповідності специфіці вищої військової школи є таке визначення поняття ПТ: педагогічна технологія – це структурно упорядкована і чітко визначена за змістом і послідовністю впровадження в навчальний процес, взаємодія суб'єктів педагогічної діяльності, що має гарантовано забезпечити визначений рівень сформованості у здобувачів військової освіти певних компетентностей відповідно до прийнятих освітніх стандартів та досягнення заздалегідь спланованих результатів навчання шляхом вибору та впровадження в освітню діяльність певних методів, засобів та організаційних форм. Введення у науковий обіг достатньо складного за змістом, структурою та значимістю щодо якості освіти поняття “педагогічна технологія” має відповідати основним методологічним вимогам (критеріям технологічності), зокрема: концептуальності, системності, керованості, ефективності, відтворюваності. Відповідно до зазначених критеріїв технологічності основними структурними складовими ПТ, як системи, слід вважати такі з них: цільова, мотиваційно-акмеологічна, проектувально-планувальна, змістово-компетентнісна, комунікативно-перетворювальна, діагностичнооцінна, аналітично-моніторингова та коригувальна, які нерозривно пов'язані і в нинішніх умовах реалізуються за допомогою ІКТ.

Розглянемо сутність і зміст кожної із зазначених складових педагогічних технологій у нерозривному зв'язку з ІКТ :

Цільова складова. Цілепокладання є основою для розроблення всіх інших елементів ПТ. Під цілями, як складової педагогічної технології,

розуміється ідеальна модель бажаного результату щодо формування особистості із заданими якостями. Ступінь відповідності досягнутих результатів навчання цілям освіти виступає показником ефективності освітнього процесу. Цілі (навчально-виховні, розвивальні, психологічної підготовки до професійної діяльності) мають бути поставлені діагностично, а саме: настільки точно і виразно, щоб можна було зробити однозначний висновок про ступінь їх реалізації; існує спосіб (інструментарій) для виявлення рівня сформованості якостей особистості (компетентностей), що діагностується у ході об'єктивного контролю; можливе вимірювання інтенсивності розвитку якості, що діагностується; існує шкала оцінок якості, що спирається на результати вимірювання.

Діагностичні цілі безпосередньо впливають на удосконалення змісту освіти, на посилення органічних взаємозв'язків між окремими дисциплінами та формування компетентнісно-змістових міждисциплінарних модулів, на запобігання некерованому розширенню обсягу навчального матеріалу та довільних вимог щодо рівня його засвоєння тими, хто навчаються.

Подібні підходи до цілепокладання сприятимуть побудові цілком визначеного дидактичного процесу, що гарантуватиме: досягнення визначених цілей у ході освітньої діяльності; усуненню причин, що заважають її розвитку; об'єктивності оцінки досягнень та якостей особистості; виявленню передумов, які забезпечують успішність у навчанні [5, с.117].

Базуючись на загальному підході щодо визначення цілей підготовки військових юристів можна чітко визначити, які конкретні навички та компетенції мають бути сформовані у слухачів, щоб вони були успішними у своїй професійній діяльності та гідно виконувати свої посадові обов'язки. Зокрема, такий підхід допомагає визначити основні аспекти до змісту їх підготовки, який повинен включати знання законодавства, навички аналізу правової інформації, ефективне використання юридичних інструментів та навички комунікації. Встановлення чітких цілей також сприятиме

підвищенню ефективності навчання та виявленню пріоритетів у підготовці майбутніх військових юристів.

Мотиваційно-акмеологічна складова ПТ є її рушійною силою, що розповсюджує свій вплив на всіх учасників педагогічного процесу і має надихати їх на самоосвіту, самовдосконалення, наполегливу творчу діяльність, на досягнення необхідного рівня якості освіти.

Цей процесуальний компонент поєднує в собі два ключових поняття: “мотив ” і “акмеологія”. Мотив (від лат. Moveo – рухати) – матеріальний чи ідеальний предмет, що спонукає і спрямовує на себе діяльність чи вчинок і заради якого вони здійснюються. Окрім функції спонуки і спрямованості діяльності мотив виконує також смислотворчу функцію, надаючи певний особистий смисл цілям, діям, створює усталеність інтересу до них з боку особистості, а також до аналізу обставин, що або сприяють, або перешкоджають реалізації мотиву. Мотив визначає характер пізнавальних процесів і структурує зміст сприйняття, пам’яті, мислення і т. ін.

Друге поняття – акмеологія (від грец. Асте – вершина і ...логія) – наука про закономірність розвитку та функціонування найвищої творчої діяльності людини. Основним підсумком застосування акмеології в педагогіці виступає професіоналізм, як стійка властивість особистості, що за результатами професійної освіти повністю відповідає принципу єдності особистості та діяльності [5, с.117].

Таким чином, мотиваційно-акмеологічний компонент педагогічної технології, як системного утворення, відіграє важливу роль у її структурі. Він органічно пов’язаний з іншими складовими і спонукає всіх учасників педагогічного процесу до самовдосконалення, самоосвіти, саморозвитку, досягнення на цьому шляху найвищих результатів [5, с.117].

На нашу думку мотиваційно-акмеологічний компонент у підготовці військових юристів може сприяти розвитку їх внутрішньої мотивації до навчання та професійного зростання. Засвоєння знань та навичок у сфері військового права допоможе їм ефективно впроваджувати законодавство,

брати участь у правовому аналізі та приймати обґрунтовані рішення у своїй практичній професійній діяльності у відповідності до норм військового права. Важливо, щоб майбутні військові юристи були мотивовані до постійного самовдосконалення та досягнення високих стандартів професійної компетентності, а цей компонент може виявитися важливим фактором у їхньому професійному зростанні.

Проектувально-планувальна складова. Проектування являє собою заздалегідь намічену систему заходів, дій, що передбачає порядок, послідовність і терміни їх виконання у відповідності з визначеною метою і завданнями щодо якості підготовки військових фахівців, а саме: уточнення спеціальностей, відповідно до переліку галузей знань, і – спеціалізацій підготовки військових фахівців; формування на основі нормативних вимог до якостей військових фахівців визначених в освітніх програмах компетентностей, обґрунтування компетентнісної моделі підготовки військових фахівців з пріоритетами практичної спрямованості; створення дієвої системи інтелектуального, професійно-психологічного, медичного та психофізіологічного конкурсного відбору кандидатів на навчання у ВВНЗ; проектування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників; розроблення змістових характеристик освітньої діяльності, що мають технологізувати втілення освітньо-професійної програми, спрямованої на досягнення встановленого рівня сформованості визначених компетентностей.

Результати проектування знаходять своє втілення в основних нормативних документах ЗВВО, що регламентують навчальний процес із підготовки здобувачів вищої військової освіти – у навчальних планах та освітніх програмах [5, с.117-118].

Ця складова є надзвичайно важливою для підготовки військових юристів, оскільки вона дозволяє систематично визначати та адаптувати навчальні програми підготовки юристів до сучасних умов ведення війни, юридичної практики правового забезпечення оборони держави. Проектування

освітніх програм підготовки юристів на базі цієї складової дозволяє підготувати військових юристів з високим рівнем компетентності, здатних ефективно працювати в складних умовах організації та ведення бойових дій, здійснювати ефективне правове забезпечення військових операцій з дотримання норм національного законодавства та (міжнародного гуманітарного права). Таким чином, проєктувально-планувальна складова є ключовою для розробки освітніх навчальних програм військових юристів, які забезпечать високу якість підготовки для діяльності у сучасному військовому середовищі в умовах широкомасштабної російської агресії. На нашу думку, освітньо-навчальні програми повинні обов'язково включати військово-юридичні дисципліни для підготовки військових юристів.

Змістово-компетентнісна складова. Зміст освіти має визначатися на основі професіографічного опису майбутньої діяльності випускника ВВНЗ, ВНП ВНЗ, що трансформується у визначені в освітній програмі компетентності та заздалегідь сплановані результати навчання. При цьому, поняття “компетентність” у Законі України «Про освіту» (п.15, ст.1, Розд.І) визначається як “динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність” [10]. За аналогією, поняття компетентність здобувача вищої військової освіти є показником якості його підготовки як доведена ним здатність і готовність до виконання функціональних обов'язків на посаді за призначенням у військах (силах) в умовах мирного і воєнного часу на основі творчого застосування здобутих знань, сформованих навичок та умінь, інших професійно важливих якостей і ціннісних орієнтацій відповідно до стандартів освіти [11].

Основними компетентностями для здобувачів вищої військової освіти, в тому числі військових юристів, є такі: соціально-особистісна (морально-етична, індивідуально-психологічна, інформаційно-комунікативна, самовдосконалення); загальнонаукова, загально-професійна, військово-

професійна (загальновійськова, військовоспеціальна). Кожна із зазначених компетентностей має бути диференційованою до рівня показників та критеріїв, що можуть бути об'єктивно оцінені викладачами (контролюючими особами) в педагогічній практиці [5, с.118].

Ця складова, в свою чергу, теж має надзвичайно важливе значення у підготовці військових юристів, оскільки вона забезпечує врахування специфіки їх професійної діяльності в умовах ведення війни та відповідність навчальних програм вимогам сучасних суспільних відносин у сфері оборони держави та завданням майбутньої професійної діяльності на юридичних посадах та посадах в органах юридичного управління. Формування компетентностей військових юристів дозволить їм ефективно забезпечувати дотримання військового законодавства, впроваджувати правові норми та принципи у військову практику, забезпечуючи законність та правопорядок у військових частинах, підрозділах та органах військового управління, командування. Таким чином, змістово-компетентнісна складова є ключовою для забезпечення високої якості професійної правової освіти та підготовки військових юристів.

Комунікативно-перетворювальна складова. Сутність комунікативно-перетворювальної складової полягає у її спрямованості на формування у здобувачів освіти визначених в освітній програмі компетентностей шляхом вибору та впровадження в освітню діяльність відповідних методів, засобів та організаційних форм, що мають гарантувати досягнення заздалегідь спланованих результатів навчання.

До основних компонентів комунікативно-перетворювальної складової ПТ можна віднести такі: технологізація освітнього процесу, орієнтація на застосування інноваційних підходів щодо підготовки військових фахівців: суб'єкт суб'єктної взаємодії викладачів і здобувачів вищої військової освіти, інтерактивних, інформаційних та інших технологій навчання; активне використання науково обґрунтованих методів та засобів навчання і виховання, які забезпечують поєднання фундаментальної теоретичної

підготовки військових фахівців з системою їх практичної підготовки; перехід від екстенсивно-інформаційного та екстенсивнорепродуктивного навчання до інтенсивно-фундаментального, продуктивного; запровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання, створення військовим фахівцям належних умов для формування індивідуальної освітньої траєкторії, для самостійного оволодіння знаннями, самоосвіти, подальшого професійного, кар'єрного та особистого росту, удосконалення організаційно-методичних засад самостійної роботи слухачів (курсантів); актуалізація ролі педагога як організатора самостійної розумової праці здобувачів вищої військової освіти, їх саморозвитку та самовдосконалення на засадах педагогіки співробітництва, діалогічної взаємодії, суб'єкт-суб'єктних відносин; забезпечення інформатизації системи підготовки військових фахівців [5, с.118-119].

В контексті підготовки військових юристів ці компоненти дозволяють забезпечити необхідний рівень компетентності та готовності до професійної діяльності в умовах військових структур. Зокрема, застосування комунікативно-перетворювальної складової допоможе створити ефективну систему підготовки, яка враховує специфіку військово-правової сфери та потреби майбутніх військових юристів у комплексному розвитку професійних навичок і вмінь. Основні елементи комунікативно-перетворювальної складової розглядається нами у даному дослідженні, як складова технологізації освітнього процесу під час підготовки військових юристів в процесі викладання військово-юридичних дисциплін.

Діагностично-оцінна складова. Основним об'єктом діагностики в межах застосування педагогічної технології є результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших професійно важливих якостей, набутих здобувачем вищої військової освіти у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти. При цьому основну увагу слід приділити застосуванню принципу валідності, що характеризується такими

чинниками: повнотою та відповідністю застосованого інструментарію суті об'єктів дослідження, тобто наскільки добре цей інструментарій визначає те, для чого призначений (стандартизовані методики, еталонні показники та критерії тощо); чіткістю критеріїв вимірювання та оцінювання; можливістю підтвердити результати, отримані різними способами контролю. Реальна валідність розкривається тільки в результаті накопичення матеріалу в конкретних умовах застосування [5, с. 119].

Визначення рівня сформованості певної сукупності знань, умінь, навичок, інших якостей, набутих здобувачем вищої військової освіти під час навчання, передбачає застосування різних форм контролю (поточний, самоконтроль модульний (рубіжний), підсумковий, а також контроль під час державної атестації), що базується на таких принципах: адекватність цілям та завданням навчання – відповідність змісту та форм контролю службовому призначенню військових фахівців, змісту та формам їх практичної діяльності у військах (силах); об'єктивність – оцінка якості знань, умінь, навичок, компетентностей, виключення при цьому суб'єктивних факторів; індивідуальність – виявлення ступеню засвоєння змісту навчання кожним слухачем (курсантом) окремо; всебічність – спрямованість контролю на виявлення рівня знань теоретичних положень, їх розуміння, вміння творчо застосувати знання на практиці, здатність до логічного мислення; системність – систематичний і системний контроль рівня сформованості компетентностей, у тому числі – модульний контроль рівня засвоєння окремих компетентнісно-змістових модулів.

Подібний підхід дає можливість співвіднести результати освіти із заздалегідь визначеною нормою (стандартом), спрогнозувати подальший розвиток освітнього процесу та своєчасно вплинути на якість його стану [5, с. 119-120].

Таким чином можна зробити висновок, що оцінка знань, умінь і навичок військових юристів повинна відповідати вимогам освітніх програм для підготовки військових юристів та визначати рівень їх підготовки,

компетентності. Відповідно, діагностика має включати елементи, які дозволяють переконатися, що юристи готові виконувати свої обов'язки в умовах військових операцій та різноманітних ситуаціях. При цьому оцінка повинна бути об'єктивною, щоб забезпечити рівні умови для всіх слухачів. Це особливо важливо для військових юристів, оскільки їхні знання та навички можуть визначати успішність операцій та вирішувати життєво важливі питання. Діагностика має враховувати індивідуальні особливості кожного слухача, оскільки кожен може мати свої сильні та слабкі сторони. Це дозволяє забезпечити більш ефективне навчання та підготовку. Також оцінка повинна включати всі аспекти підготовки військових юристів, включаючи теоретичні знання, практичні навички, щодо застосування ІКТ, а також їх здатність до аналітичного мислення та прийняття рішень в умовах військових конфліктів. І діагностика повинна бути системною та систематичною, щоб забезпечити постійний контроль та відстеження прогресу кожного слухача протягом усього періоду навчання.

Підсумовуючи можна зазначити, що діагностично-оцінна складова є однією з ключових елементів для підготовки військових юристів, і в сучасних умовах неможлива без використання ІКТ. На нашу думку, використання ІКТ може застосовуватись для ефективної та швидкої перевірки рівня знань здобувачів освіти на початковому етапі навчання, в ході навчання та підсумкової оцінки. Зазначені перевірки знань за допомогою ІКТ повинні здійснюватися постійно, за результатами вивчення окремих змістовних модулів навчальних дисциплін та засвоєння навчальних програм військових юристів в цілому.

Аналітично-моніторингова складова – це важливий компонент ПТ у системи управління якістю вищої військової освіти та освітньої діяльності, що формується на основі систематичного збору, обробки, аналізу, оцінювання, зберігання та оприлюднення інформації про перебіг та стан освітнього процесу, рівень його забезпечення та результати навчання з метою

встановлення відповідності отриманих даних освітнім стандартам та постійного удосконалення освітньої діяльності ВВНЗ [5, с. 120].

Аналітичний моніторинг при підготовці військових юристів дозволить оцінювати ефективність освітніх програм, освітнього процесу та результативність навчання військових юристів. Це важливо для забезпечення відповідності освітніх програм підготовки військових юристів та стандартів вищої військової освіти у відповідності до сучасних вимог у сфері забезпечення оборони держави. А також виявляти проблемні аспекти навчання військових юристів, такі як недоліки в програмах навчання або недостатній рівень знань слухачів. Таким чином це дозволить вчасно вживати заходів для виправлення ситуації та покращення якості підготовки військових юристів. На основі аналізу моніторингових даних можна вносити зміни до освітніх програм, програм навчальних дисциплін та методів навчання з використанням ІКТ, щоб забезпечити більш ефективну підготовку військових юристів до викликів, з якими вони можуть зіткнутися у службовій діяльності. Аналітично-моніторингова складова надає об'єктивну інформацію, на основі якої можна приймати обґрунтовані рішення з покращення якості підготовки військових юристів та управління освітнім процесом з використанням ІКТ.

Коригувальна складова. Регулювання (коригування) освітнього процесу здійснюється з метою досягнення та підтримання його оптимального стану та забезпечення необхідного рівня якості підготовки військових фахівців відповідно до вимог стандартів освіти і освітніх програм, навчальних планів тощо шляхом упровадження керівних дій у формі видання відповідних інструкцій, наказів, розпоряджень, рекомендацій, а також через моральні та матеріальні стимули. Застосування керівних дій пов'язане з різноманітними методами управління, які є інструментом впливу суб'єкту управління на об'єкт і водночас засобом їхньої взаємодії.

До основних складових коригування можна віднести такі: розроблення заходів щодо коригування військово-педагогічного процесу на основі об'єктивної оцінки результатів; внесення змін до змісту основних

структурних компонентів педагогічної технології; прогностична діяльність – розроблення напрямів і шляхів подальшого удосконалення освітнього процесу та коригування дій.

Коригувальна складова ПТ базується на результатах якісного аналізу (самоаналізу) стану учасників педагогічного процесу, умов навчання, навчально-виховного процесу ВВНЗ, діяльності випускників на первинній посаді у військах (силах) та на результатах комплексної кількісної оцінки рівня сформованості визначених компетентностей здобувачів вищої військової освіти.

Представлені складові ПТ органічно пов'язані між собою в межах цілісної системи технологізації освітнього процесу, де провідна роль належить стандартам освітньої діяльності та вищої освіти, що є основою для планування, всебічного забезпечення та оцінювання якості підготовки військових фахівців [5, с. 120-121].

Завдяки коригувальній складовій ПТ можна швидко реагувати на зміни у вимогах до військових юристів і адаптувати навчальні програми та методи навчання відповідно до цих змін. Адже регулярне коригування освітнього процесу допомагає забезпечити стабільну якість підготовки військових юристів, що є критично важливим для їх успішної служби у військових установах. Наприклад, розробка планів занять з використанням ІКТ, які містять інтерактивні заняття з військового права, де слухачі аналізують гіпотетичні випадки порушення військового законодавства за допомогою інтерактивних судових симуляцій; використання програмного забезпечення для симуляції судових процесів, яке дозволяє слухачам відпрацьовувати свої навички у віртуальних судових засіданнях; підготовку кейсів, заснованих на реальних військово-юридичних справах, які слухачі розглядають та обговорюють, використовуючи електронні ресурси для пошуку додаткової інформації.

На нашу думку актуальним є питання, щодо визначення необхідного програмного забезпечення та ресурсів для забезпечення доступу до правових

баз даних з дотриманням режиму секретності, наприклад ActiveLex або LexisNexis, для проведення правових досліджень. Використання програмного забезпечення, такого як Adobe Captivate, для створення інтерактивних навчальних курсів, які включають мультимедіа, тестування і аналіз. Впровадження LMS (Learning Management System): використання системи управління навчанням, такої як Moodle, для організації онлайн-курсів, тестування та моніторингу прогресу слухачів. Проведення семінарів з використання платформ Zoom та Microsoft Teams, що допоможуть проводити онлайн-заняття і консультації.

Для цього необхідно також, проведення тренінгів для викладачів з використання програм для створення електронних підручників, які включають інтерактивні елементи, відео та гіперпосилання. Запрошення експертів для проведення майстер-класів з найкращих практик використання ІКТ у викладанні військових дисциплін, зокрема, з акцентом на моделювання військових ситуацій та юридичних процесів.

Отже, успішна підготовка військових юристів вимагає комплексного підходу, який враховує психолого-педагогічні особливості застосування ПТ з використанням ІКТ, чіткі цілі та визначення необхідних компетенцій, мотиваційно-акмеологічний компонент, проектувально-планувальну складову, змістово-компетентнісну складову, комунікативно-перетворювальну, діагностичнооцінну, аналітично-моніторингову та коригувальну.

Психолого-педагогічні аспекти застосування ІКТ в освітньому процесі військових юристів дозволяють ефективно використовувати ці технології з урахуванням особливостей слухачів і вимог професійної підготовки. Чітке визначення цілей підготовки юристів сприяє систематичному і цілеспрямованому формуванню необхідних навичок та компетенцій для успішної професійної діяльності.

Мотиваційно-акмеологічна складова стимулює внутрішню мотивацію слухачів до навчання та постійного самовдосконалення у професійній сфері.

Проектувально-планувальна складова дозволяє адаптувати навчальні програми до потреб військової службової діяльності та сучасних вимог юридичної практики в умовах війни.

Змістово-компетентнісна складова забезпечує високу якість і актуальність військово-правової освіти, що сприяє ефективному впровадженню правових норм та принципів у військову практику.

Комунікативно-перетворювальна складова важлива для забезпечення ефективної взаємодії між викладачами та слухачами, а також для передачі необхідних знань та навичок. Застосування відповідних методів та організаційних форм сприяє формуванню відповідних компетентностей, необхідних для успішної військово-правової практики.

Діагностично-оцінна складова дозволяє систематично оцінювати рівень засвоєння знань та навичок слухачів, що допомагає виявляти їхні успіхи та слабкі сторони в процесі навчання. Це дозволяє здійснювати необхідні коригування у навчальному процесі та забезпечувати досягнення запланованих результатів.

Аналітично-моніторингова складова забезпечує систематичний збір, обробку та аналіз інформації про хід навчання та досягнення слухачів. Це дозволяє вчасно виявляти тенденції, проблеми та можливості для подальшого удосконалення навчального процесу та підвищення його ефективності.

Такий комплексний підхід до використання педагогічних технологій, в тому числі, як використання ІКТ невід'ємної складової технологізації навчального процесу допомагає забезпечити підготовку військових юристів з високим рівнем компетентності, здатних ефективно виконувати свої обов'язки у військово-правовій сфері.

Необхідно наголосити, що в сучасних умовах, швидкого розвитку інформаційних технологій, включно із штучним інтелектом, педагогічні технології в цілому, будуть ефективні за умови їх поєднання з різними компонентами ІКТ в комплексному освітньому процесі підготовки військових юристів. Як зазначає С.А. Раков, ефективність сучасної вищої

освіти, освітнього процесу тісно пов'язана з ефективністю використання потужностей сучасних засобів ІКТ [12, с. 186], як невід'ємної, ключової складової технологізації навчального процесу.

Ми погоджуємось з думкою С. А. Ракова, що ефективність підготовки фахівців з вищою освітою, в тому числі військових юристів, неможливо без використання сучасних ІКТ, як невід'ємної складової, елементу технологізації навчального процесу в цілому. Впровадження ІКТ у освітній процес відкриває широкі можливості для його удосконалення при підготовці військових юристів: засвоєння нового навчального матеріалу, формування нових теоретичних знань та практичних умінь і навичок, розвитку самостійності в процесі навчання та майбутньої професійної практичної діяльності.

На думку К.І. Словак, основними педагогічними завданнями використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні є: підвищення наочності навчального матеріалу та полегшення його сприйняття завдяки компактному і чіткому поданню інформації; розвиток творчого потенціалу суб'єктів навчання, їх здібностей комунікативних дій, умінь експериментально-дослідницької діяльності; культури навчальної діяльності, підвищення мотивації навчання; інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості; розширення та поглиблення змісту навчання з дисципліни, що вивчається; засвоєння повного спектру понять, операцій і функцій, вільне оперування якими передбачено змістом навчальної дисципліни; реалізація соціального замовлення, зумовлена інформатизацією сучасного суспільства [13, с. 3].

Використання ІКТ у процесі викладання військово-юридичних дисциплін надасть можливість здійснювати комп'ютерну візуалізацію навчального матеріалу під час проведення різних видів занять, та комп'ютерне моделювання правових ситуацій, комп'ютерне моделювання військових операцій із застосуванням норм МГП (на прикладі дисципліни "Право збройних конфліктів"), тощо.

Як зазначає О.В. Красницька психолого-педагогічними умовами ефективності навчального процесу серед іншого виступають інтерактивність та технологізація освітнього процесу у ВВНЗ [6, с. 46]. Таким чином використання ІКТ можна розглядати як педагогічні умови технологізації навчального процесу при підготовці військових юристів.

Для вдосконалення існуючих методик навчання з використанням інформаційних технологій (ІТ), особливу увагу М. Буданов пропонує приділяти подачі навчального матеріалу на основі потреб покоління digital, тобто отримання інформації через цифрові канали, а саме структурування правових та бібліотечних ресурсів, судової практики, позначення доктринальних підходів та дискусійних точок зору. Він вважає, що для кращої візуалізації матеріал має бути проілюстрований великою кількістю схем, таблиць, рисунків, зроблений акцент на дефініціях, висновках, інтернет-ресурсах. Також, для сформованості інформаційно-цифрової компетентності майбутніх військових юристів, необхідно розробити електронну навчальну літературу, а особливо інноваційний web-підручник, який, зокрема, міститиме гіперпосилання на нормативні правові та судові акти, інтернет-джерела, а також фрагменти відео лекцій викладачів та вебінарів за участю досвідчених військових юристів [14].

Ми погоджуємося з думкою М. Буданова, що ІКТ є невід'ємною складовою педагогічної технології із застосуванням різних форм і методів як в процесі використання навчальних занять так і під час підготовки в процесі самостійної роботи оскільки сприяє більш швидкому опрацюванню великої кількості матеріалу шляхом використання електронних бібліотек, електронних баз судових рішень, нормативно-правових актів тощо.

1.3 Оптимізація освітнього процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Підготовка військових юристів в умовах війни є складним та відповідальним завданням. Вона вимагає від спеціалістів не лише знань права, а й здатності адаптуватися до ситуації, що змінюється, та приймати обґрунтовані правові рішення в умовах невизначеності [15, с. 8].

Забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у ВВНЗ представлено системою політик, стандартів і процедур, що відповідають вимогам Закону України «Про вищу освіту», а також міжнародним стандартам ESG-2015.

Система внутрішнього забезпечення якості вищої освіти включає:

- визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти;
- здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм;
- щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань;
- забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;
- забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи тих, хто навчається, за кожною освітньою програмою;
- забезпечення наявності інформаційних систем для управління освітнім процесом;
- забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації тощо [16].

Представлена система забезпечення вищими навчальними закладами якості освітньої діяльності та якості вищої освіти є, на думку А.М. Зельницького необхідною, але недостатньою умовою підготовки висококваліфікованих фахівців, особливо, офіцерських кадрів у ВВНЗ. Що стосується професійної підготовки офіцерських кадрів, висуваються додаткові вимоги, які залежать від специфіки їх майбутньої військово-професійної діяльності [Ошибка! Источник ссылки не найден.7, с. 63].

В свою чергу, М. Буданов зазначає, що до інформаційно-цифрових компетенцій у процесі професійної підготовки слухачів-юристів (курсантів) належать: комунікація у цифровому освітньому середовищі; саморозвиток за умов невизначеності; креативне мислення; стресостійкість; комунікабельність; здатність до саморозвитку; управління цифровою інформацією та даними; критичне мислення у цифровому середовищі; вміння користуватись спеціальним програмним забезпеченням та іншими електронними базами даних, типовими офісними програмами (Word, Excel та ін.), онлайн-платформами, електронними ресурсами держорганів України; орієнтуватись в онлайн-законодавстві України; володіння навичками підготовки та розроблення правових документів, презентацій, аналітичних юридичних довідок в електронному (цифровому) вигляді [14].

Згаданий дослідник узагальнив низку факторів, що перешкоджають формуванню у здобувачів вищої освіти в тому числі військових юристів базової інформаційно-цифрової компетентності майбутніх військових юристів до майбутньої військово-юридичної діяльності:

- відсутність у ВВНЗ належної матеріально-технічної бази щодо використання автоматизованих навчальних засобів, що позбавляє цифрову складову професійної підготовки курсантів-юристів;
- наявність застарілих вимог до проведення практичних занять;
- недостатній рівень нормативно-правового регулювання освітнього процесу ВВНЗ;
- відсутність у професорсько-викладацького складу ВВНЗ необхідних

знань та навичок щодо використання на всіх видах занять сучасних комп'ютерно-інформаційних засобів навчання, як правило, прихильність низки викладачів традиційним методам (навіть за наявності необхідних знань та навичок) у зв'язку з віковими категоріями;

– індиферентне (байдуже, апатичне) ставлення слухачів (курсантів) до нововведень в освітньому процесі ЗВО, а також відсутність необхідності практикувати свої навички у сфері застосування інформаційно-цифрових засобів навчання через брак часу для освоєння цифрової грамотності.

Шляхом виходу з такої суперечливої ситуації М. Буданов вважає формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх військових юристів шляхом:

- володіння основними методами, способами та засобами отримання, зберігання, переробки цифрової інформації юридично-правового характеру;
- освоєння навичок роботи з персональним комп'ютером як засобом управління інформацією юридично-правового характеру;
- здатність працювати з інформацією у глобальних комп'ютерних мережах та електронно-довідкових правових базах даних юридично-правового характеру;
- використання інформаційно-телекомунікаційних мереж для правозастосовної діяльності, а також здатності застосовувати нормативні правові акти, реалізовувати норми матеріального та процесуального права у професійній військово-юридичній діяльності;
- оволодіння навичками підготовки юридичних документів, зокрема електронних (цифрових) документів;
- проведення експертно-консультаційної військово-юридичної діяльності за допомогою застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій;
- оволодіння здатністю давати кваліфіковані юридичні висновки та консультації у конкретних видах військово-юридичної діяльності;
- вміння вирішувати завдання професійної військово-юридичної

діяльності за допомогою застосування інформаційно-комунікаційних технологій та з урахуванням основних вимог інформаційної безпеки;

- оволодіння професорсько-викладацьким складом здатності викладати юридичні та військово-юридичні дисципліни на високому теоретичному та методичному рівні за допомогою застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій;

- освоєння здатності у слухачів (курсантів) керувати самостійною роботою щодо вирішення нестандартних правових завдань;

- проведення наукових досліджень у галузі військового законодавства, у процесі дипломного проектування та вирішення поставлених правових завдань у кваліфікаційній роботі магістра **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Таким чином, зазначений перелік інформаційно-цифрових компетенцій, які вважаються необхідними для підготовки військових юристів, відображає важливі аспекти, які стосуються сучасної професійної діяльності в сфері оборони держави. Для військових юристів володіння професійними компетенціями з використанням ІКТ є ключовим для ефективного виконання їхніх обов'язків у сучасному цифровому середовищі.

Адже здатність до ефективного використання ІКТ в освітньому середовищі є невід'ємною частиною професійної підготовки військових юристів. Ці навички дозволять їм ефективно спілкуватися, обмінюватися інформацією та працювати у команді. Крім того, володіння критичним мисленням, стресостійкістю та навичками управління цифровою інформацією становить важливу складову для успішної військово-правової практики. Військові юристи повинні бути здатні аналізувати складні ситуації та приймати обґрунтовані рішення в умовах високого напруження. Навички роботи з персональним комп'ютером, управління інформацією в онлайн-середовищі, а також здатність до самостійного навчання та професійного розвитку стають важливими в контексті постійних змін у сфері військового права та технологій.

Отже, розвиток ІКТ компетенцій військових юристів є критично важливим для успішного виконання обов'язків у військовому середовищі, де вони повинні оперативно адаптуватися до нових вимог та викликів, використовуючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології.

Так, А.О. Корєхов зазначає, що уміння користуватися сучасною технічною інформацією та літературою при роботі з комп'ютером, на сьогоднішній день, є головною запорукою успіху сучасного фахівця. В умовах сьогодення враховуючи бурхливий розвиток і постійну ускладненість існуючих зразків техніки, вміння працювати з інформаційними ресурсами надає майбутнім військовим фахівцям професійних якостей. А тому під час навчання у ВВНЗ необхідно забезпечити інформаційний розвиток особистості, та надати мотиваційні аспекти до подальшої самостійної діяльності для роботи з базами даних, роздатковим матеріалом, конспектами занять бібліотечними інформаційними ресурсами, в тому числі електронними підручниками, – все це дозволяє підготувати майбутнього військового фахівця, здатного надалі самостійно підвищувати свій професійний рівень, та удосконалювати набуті навички в стінах ВВНЗ [Ошибка! Источник ссылки не найден.8, с.79].

Такий підхід дозволяє створити майбутнім військовим юристам основу для постійного професійного розвитку та самовдосконалення, що є не менш важливим у військовій діяльності. Крім того, вміння працювати з інформаційними ресурсами допомагає юристам ефективно виконувати свої обов'язки в умовах швидко змінюючого військового середовища та надає їм можливість оперативно реагувати на нові виклики та ситуації.

В аналітичній довідці “Щодо тенденцій організації дистанційного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах карантину у 2020/2021 навчальному році”, підготовленій Державною службою якості освіти України за результатами онлайн-анкетування учасників освітнього процесу, визначено основні проблеми, які потребують вирішення:

- недостатня якість та доступність інтернету для учасників освітнього процесу;
- посередній рівень використання технологій дистанційного навчання всіма учасниками процесу, цифрової грамотності та навичок володіння інформаційно-комунікаційними технологіями;
- відсутність чітко структурованого навчального матеріалу, який розміщено на освітніх платформах;
- відсутність якісного зворотного зв'язку зі здобувачами освіти [40, с. 15].

Зазначене дослідження підкреслює необхідність удосконалення технічної інфраструктури та методик викладання для забезпечення якісного дистанційного навчання з використанням ІКТ під час викладання військово-юридичних дисциплін. Проблеми, виявлені в аналізі, такі як недостатня якість інтернет-з'єднання, недосконалість навичок використання інформаційно-комунікаційних технологій та відсутність ефективного зворотного зв'язку, є критичними для успішної реалізації дистанційного навчання в умовах карантину, а також під час війни.

Крім того, з огляду на особливості підготовки військових юристів, важливо також врахувати аспекти режиму таємності та кібербезпеки. Забезпечення конфіденційності даних та захисту інформаційних систем від зовнішніх загроз є невід'ємною складовою процесу навчання військових фахівців.

Тому необхідною умовою ефективного впровадження дистанційного навчання для військових юристів є розробка та впровадження спеціалізованих технічних та методичних рішень, які враховують особливості військової сфери і забезпечують високий рівень кібербезпеки. Отже, для успішної підготовки військових юристів у контексті дистанційного навчання необхідно не лише вирішувати загальні проблеми доступності та якості освітніх ресурсів, але й враховувати специфіку військової діяльності, зокрема забезпечення конфіденційності та кібербезпеки.

Вирішення таких проблем як низький рівень використання технологій дистанційного навчання всіма учасниками процесу, цифрової грамотності та навичок володіння ІКТ; відсутність чітко структурованого навчального матеріалу, який розміщено на освітніх платформах та відсутність якісного зворотного зв'язку зі здобувачами освіти, на думку О. Гладченко, значною мірою залежить від оптимального вибору технологій дистанційної освіти та їх активного запровадження [19, с. 77].

Також, науковці виділяють й інші шляхи використання ІКТ у забезпеченні якості вищої освіти, зокрема у ВВНЗ для підготовки військових юристів:

для забезпечення інформування здобувачів про різні аспекти військово-професійної діяльності, зокрема військові звичаї і традиції [10];

для збереження, відтворення, популяризації і поширення унікальних для окремих освітніх програм і ВВНЗ практик підготовки військових фахівців; забезпечення академічного рейтингування ВВНЗ [10];

для підвищення якості відбору кандидатів на навчання до ВВНЗ, проведення з ними інформаційно-просвітницької та агітаційної роботи [17];

для наближення освітнього процесу до кращих світових практик. Зокрема, шляхом впровадження інноваційних методів і форм навчання (діалогових, діагностичних, активних, інтерактивних, дистанційних, комп'ютерних, мультимедійних, телекомунікаційних, тренінгових, проектних), а також запровадження альтернативних навчально-виховних технологій: алгоритмізованої, індивідуалізованої, диференційованої, модульної, колективної (в т.ч. у малих групах) тощо [18];

для підвищення прозорості освітнього процесу у ВВНЗ, забезпечення якості моніторингу освітньої діяльності за освітніми програмами [19];

для управління мотивацією учасників освітнього процесу, зокрема шляхом впровадження інноваційних підходів у навчанні фахівців [Ошибка! Источник ссылки не найден.3].

Враховуючи специфіку професійної діяльності військових юристів, інтеграція ІКТ є особливо актуальною та необхідною. Наприклад, використання ІКТ може допомогти отримання необхідних знань майбутніх військових юристів про військові звичаї, традиції, а також унікальні практики підготовки, що є важливим для їхньої професійної підготовки. Також, використання ІКТ може сприяти підвищенню якості відбору кандидатів на навчання, та забезпечити прозорість освітнього процесу і ефективне управління мотивацією учасників освітнього процесу. Інноваційні методи навчання та альтернативні навчально-виховні технології, такі як дистанційне навчання, тренінги, проекти тощо, також можуть бути впроваджені для підвищення ефективності навчання військових юристів. Отже, інтеграція ІКТ у підготовку військових юристів може сприяти підвищенню якості їхньої освіти та підготовки до професійної діяльності.

Ефективність діяльності ВВНЗ з фахової підготовки військових юристів значною мірою залежить від результативності впровадження нових ІКТ навчання. Сьогодні принципові завдання навчання військових юристів у ВВНЗ можна сформулювати в такий спосіб: формування особистості, здатної жити й працювати в умовах інформаційного суспільства, а для військових юристів також виконувати професійні обов'язки у постійно змінюваному інформаційному військовому середовищі.

Підготувати майбутнього військового юриста до професійної діяльності – означає сформувати в нього такий рівень розвитку особистості та професійних компетенцій, який був би достатнім для успішного оволодіння обраним фахом. Підготувати майбутнього військового юриста до професійної діяльності означає розвинути в ньому необхідні навички, знання і якості, які забезпечать його успішну роботу у військовій сфері таких як: обробка та опрацювання великої кількості інформації, підготовка та аналіз нормативно-правових актів та ін.

Навчання в умовах інформаційного суспільства передбачає, що кожний індивідум повинен мати можливість доступу до баз даних і засобів

інформаційного обслуговування; розуміти різні форми й способи представлення (подання) даних у вербальній, графічній і числовій формах; знати про існування загальнодоступних джерел інформації й уміти ними користуватися; уміти оцінювати отриману інформацію з різних точок зору; уміти аналізувати й обробляти статистичну інформацію; уміти використати отримані дані для вирішення поставлених завдань та прийняття зважених ефективних рішень. Участь у навчанні в епоху інформаційного суспільства означає, що кожен військовий юрист має мати можливість отримати доступ до різних джерел інформації та інформаційних ресурсів. Він повинен бути здатний розуміти й аналізувати дані, які представлені у різних інформаційних форматах (словесних, графічних, числових), володіти навичками оцінки і аналізу інформації, здатними приймати обґрунтовані рішення та використовувати отримані дані для розв'язання юридичних завдань та ситуацій у військово-правовій діяльності [35, с.77].

Забезпечити формування такої особистості можна тільки в процесі спільної інтелектуальної роботи учасників педагогічного процесу (слухачів і викладачів) з використанням сучасних ІКТ, які сприяють розвитку пам'яті, мислення, прийняттю правильних рішень тощо. Впровадження нових ІКТ сьогодні є важливим резервом підвищення ефективності сучасної освіти й професійного становлення майбутніх спеціалістів взагалі та правознавців зокрема. Наскільки майбутні юристи, слухачі ВВНЗ, готові використати запропоновані їм можливості ІКТ у навчанні та для майбутньої професійної діяльності залежить від організації освітнього процесу у ВВНЗ. Умови, за яких відбувається цей процес називають “педагогічними умовами”. Вони зумовлюють та визначають сутність системи організації навчання, забезпечують активність слухачів і стимулюють свідоме засвоєння навчального матеріалу, впливають на ефективність навчально-виховного процесу в цілому та якість знань слухачів [35, с.77].

Формування необхідних особистісних якостей у майбутніх військових юристів можливе лише через спільну інтелектуальну роботу слухачів і

викладачів, де використовуються сучасні ІКТ. Ці технології сприяють розвитку критичного мислення, прийняттю обґрунтованих рішень та інших необхідних навичок. Впровадження нових ІКТ є важливим чинником у підвищенні ефективності якості освіти та підготовки майбутніх фахівців, зокрема військових юристів. Як слухачі, так і викладачі повинні бути готові використовувати ці можливості для покращення рівня якості освіти та майбутньої професійної діяльності.

Висновки до розділу 1

Дослідження педагогічної теорії та практики використання ІКТ у освітньому процесі у ВВНЗ щодо підготовці військових юристів, відповідно до поставлених завдань, уможливило наступні висновки:

Враховуючи специфіку професійної діяльності військових юристів, інтеграція ІКТ є особливо корисною, от наприклад, використання ІКТ може допомогти отримати знання майбутнім військовим юристам про військові звичаї, традиції, а також унікальні практики військово-юридичної підготовки, що є важливим для їхньої професійної діяльності. Також, використання ІКТ може сприяти підвищенню якості відбору кандидатів на навчання, та забезпечити прозорість освітнього процесу і ефективне управління мотивацією учасників освітнього процесу. Інноваційні методи навчання та альтернативні навчально-виховні технології, такі як дистанційне навчання, тренінги, проекти тощо, також можуть бути впроваджені для підвищення ефективності навчання військових юристів.

Успішна підготовка військових юристів вимагає комплексного підходу, який враховує психолого-педагогічні особливості застосування ІКТ, чіткі цілі та визначення необхідних компетенцій (мотиваційно-акмеологічний компонент, проектувально-планувальну складову, змістово-компетентнісну складову, комунікативно-перетворювальну, діагностичнооцінну, аналітично-моніторингову та коригувальну). Психолого-педагогічні аспекти

застосування ІКТ в освітньому процесі військових юристів дозволяють ефективно використовувати ці технології з урахуванням особливостей слухачів і вимог освітньо-професійної підготовки. Чітке визначення цілей підготовки військових юристів сприяє систематичному і цілеспрямованому формуванню необхідних навичок та компетенцій для успішної професійної діяльності. Так, мотиваційно-акмеологічна складова стимулює внутрішню мотивацію слухачів до навчання та постійного самовдосконалення у професійній сфері.

Проектувально-планувальна складова дозволяє адаптувати навчальні програми до потреб військової служби та сучасних вимог юридичної практики.

Змістово-компетентнісна складова забезпечує високу якість і актуальність військово-правової освіти, що сприяє ефективному впровадженню правових норм та принципів у військову практику.

Комунікативно-перетворювальна складова важлива для забезпечення ефективної взаємодії між викладачами та слухачами, а також для передачі необхідних знань та навичок. Застосування відповідних методів та організаційних форм сприяє формуванню відповідних компетентностей, необхідних для успішної військово-правової практики.

Діагностично-оцінна складова дозволяє систематично оцінювати рівень засвоєння знань та навичок слухачів, що допомагає виявляти їхні успіхи та слабкі сторони в процесі навчання. Це дозволяє здійснювати необхідні коригування у навчальному процесі та забезпечувати досягнення запланованих результатів.

Аналітично-моніторингова складова забезпечує систематичний збір, обробку та аналіз інформації про хід навчання та досягнення слухачів. Це дозволяє вчасно виявляти тенденції, проблеми та можливості для подальшого удосконалення навчального процесу та підвищення його ефективності.

Такий комплексний підхід допомагає забезпечити підготовку військових юристів з високим рівнем компетентності, здатних ефективно виконувати свої обов'язки у військово-правовій сфері.

Підготувати майбутнього військового юриста до професійної діяльності означає розвинути в ньому необхідні навички, знання і якості, які забезпечать його успішну роботу у військовій сфері.

Участь у навчанні в епоху інформаційного суспільства означає, що кожен військовий юрист має мати можливість отримати доступ до різних джерел інформації та інформаційних ресурсів. Він повинен бути здатний розуміти й аналізувати дані, які представлені у різних форматах (словесних, графічних, числових), володіти навичками оцінки і аналізу інформації, здатними приймати обґрунтовані рішення та використовувати отримані дані для розв'язання завдань у військово-правовій діяльності.

Формування необхідних особистісних якостей у майбутніх військових юристів можливе лише через спільну інтелектуальну роботу слухачів і викладачів, де використовуються сучасні ІКТ. Ці технології сприяють розвитку критичного мислення, прийняттю обґрунтованих рішень та інших необхідних навичок. Впровадження нових ІКТ є важливим чинником у підвищенні ефективності якості освіти та підготовки майбутніх фахівців, зокрема військових юристів. Як слухачі, так і викладачі повинні бути готові використовувати ці можливості для покращення рівня якості освіти та майбутньої професійної діяльності.

РОЗДІЛ 2

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ЮРИСТІВ

2.1 Застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час викладання військово-юридичних дисциплін

В сучасних умовах швидкої інформатизації суспільства, запровадження сучасних інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя, важливим теоретичним та практичним питанням для вдосконалення системи підготовки військових фахівців, у тому числі військових юристів, є використання у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій.

Застосування ІКТ у системі підготовки слухачів приводить до збагачення викладацької та організаційної діяльності у вищих військових навчальних закладах наступними можливостями: вдосконалення методів і технологій підбору й формування змісту вищої освіти; введення та розвитку нових спеціалізованих навчальних дисциплін і напрямків освіти; підвищення ефективності навчання слухачів та за рахунок підвищення рівня їх індивідуалізації й диференціації, використання додаткових джерел мотивації; організація нових форм в процесі навчання, зміни змісту та характеру діяльності слухачів; вдосконалення механізмів управління системою освіти.

В епоху цифровізації, коли технологічні інновації пронизують усі сфери людського буття, освітній процес стикається з невідкладною потребою адаптації до нових реалій. Зокрема, викладання військово-юридичних дисциплін у вищих військових навчальних закладах не може ігнорувати цей глобальний тренд, оскільки використання ІКТ відкриває нові перспективи для підвищення ефективності навчального процесу, розширення інтерактивного простору та поглиблення розуміння специфічних аспектів

військового права. Сучасні ІКТ надають викладачам засоби для більш динамічного та інклюзивного представлення матеріалу, що, своєю чергою, сприяє формуванню критичного мислення, аналітичних здібностей та професійних навичок слухачів [23, с. 16]. Втім, інтеграція технологічних нововведень в освітній процес вимагає не тільки адаптації змісту навчання, але й переосмислення педагогічних підходів, методів оцінювання, а також інфраструктурної підтримки проведення навчальних занять.

Це в повній мірі стосується підготовки військових юристів, як на тактичному рівні (бакалавр) так і оперативному рівні (магістр). Тому розвиток потенціалу ІКТ у викладанні військово-юридичних дисциплін є не лише актуальним завданням, а й комплексним викликом, який вимагає глибокого аналізу, інноваційних рішень та тісної взаємодії наукової спільноти, практиків і технологічних експертів [24, с. 99].

Необхідно наголосити, що використання ІКТ при проведенні занять з військово-юридичних дисциплін має свої особливості. При цьому необхідно наголосити, що це впливає із специфіки та особливостей військово-юридичних дисциплін. Під поняттям військово-юридичні дисципліни слід розуміти юридичні дисципліни, які вивчають теоретичні та практичні аспекти суспільних відносин, особливості їх правового регулювання у військовій сфері, сфері національної безпеки і оборони держави. В межах зазначених дисциплін вивчаються аспекти: публічного управління в сфері оборони, повноваження суб'єктів забезпечення безпеки і оборони, соціального захисту військовослужбовців, правового забезпечення законності, правопорядку, військової дисципліни, порядку ведення бойових дій, міжнародного гуманітарного права, правових засад ведення війни та мирного врегулювання конфліктів, тощо. Освоєння слухачами юристами військових дисциплін допомагає підвищувати їх професійність та готовність до захисту суверенітету і територіальної цілісності України. А також допомагає розібратись у сутності значення таких як: а) вид і міра певної поведінки суб'єкта суспільних відносин у сфері оборони (суб'єктивне право);

б) система юридичних норм та принципів, за допомогою яких регулюються та охороняються суспільні відносини у сфері оборони (об'єктивне право) [25, с. 154].

Військово-юридичні дисципліни, які об'єднуються в межах військового права, як галузі юридичної науки, досліджує закономірності та особливості військових і військово-цивільних відносин, вплив права на забезпечення воєнної безпеки держави, формування і удосконалення військового законодавства, застосування військового законодавства у практиці діяльності органів військового управління, військових правоохоронних органів і правосуддя, захист інтересів держави у сфері оборони, захист прав, свобод військовослужбовців і членів їхніх сімей тощо.

Навчальна дисципліна з військового права передбачає вивчення особливостей предмета та метода цієї галузі права у системі права України, мети військово-правового регулювання, вплив військового права на забезпечення воєнної безпеки, структуру системи військового права та його інститути, систему військового законодавства, цінності військового права, правове забезпечення діяльності Збройних Сил та інших військових формувань, особливості військового правопорядку, юридичної відповідальності військовослужбовців, особливі характеристики правосвідомості та правової культури військовослужбовців, правове регулювання військової служби та інші питання, які стосуються правового забезпечення воєнної сфери, сфер оборони і військового будівництва.

Так, серед військово-юридичних дисциплін які вивчаються при підготовці військових юристів оперативного рівня (магістр) у Національному університеті оборони України можемо виділити наступні: “Актуальні проблеми військового права”, “Правове забезпечення діяльності збройних сил”, “Правоохоронна діяльність у Збройних Силах України”, “Право збройних конфліктів” та ін.

В свою чергу навчальна дисципліна “Право збройних конфліктів” має на меті вивчення та належне застосування міжнародних норм та

національного законодавства щодо захисту жертв збройних конфліктів, заборон або обмежень методів і способів ведення війни, відповідальності за порушення права збройних конфліктів для належного планування та проведення військових операцій.

Вивчення зазначених військово-юридичних дисциплін в сучасних умовах вимагає застосування в освітньому процесі сучасних ІКТ. Слід визнати, що ІКТ не просто інструменти чи доповнення до традиційних методів навчання, а скоріше основні тенденції розвитку педагогічної науки. Вони розширюють можливості для інтерактивного обміну знаннями, дозволяють створювати віртуальні симуляційні середовища для моделювання юридичних процедур та військових операцій, і водночас відкривають доступ до глобальних інформаційних ресурсів [26, с. 3], як інструментарію отримання нових знань.

Особливо важливим є застосування ІКТ у викладанні військово-юридичних дисциплін, де потреба в практичному застосуванні знань, уміннях критичного мислення та аналітичних навичках є критичною. Технології, такі як, безперешкодний, в реальному часі, доступ до наукових праць, підручників, навчальних посібників, нормативних актів, судових рішень, а також віртуальні судові засідання, симуляції військових конфліктів та інтерактивні платформи для дискусій, можуть значно підвищити якість та ефективність навчання, забезпечуючи слухачам вищих військових навчальних закладів можливість відпрацювати теоретичні знання та отримувати практичні навички у безпечному та контрольованому середовищі.

Далі, необхідно звернути увагу на теоретичні підходи до інтеграції ІКТ в освітній процес. Конструктивізм, як теоретична база, надає підґрунтя для використання ІКТ у навчанні, акцентуючи на активному залученні слухачів вищих військових навчальних закладів у процес здобуття знань через дослідження, взаємодію та рефлексію. Водночас теорія соціального навчання вказує на важливість спільної взаємодії та співпраці в освітньому процесі,

яку ІКТ можуть значно підсилити через використання онлайн форумів, соціальних мереж та інших платформ для групової роботи та дискусій. Це дозволяє слухачам вищих військових навчальних закладів не тільки глибше занурюватись у матеріал, але й розвивати навички критичного мислення та аргументації, важливі для майбутньої професійної діяльності військових юристів.

Значну увагу у теоретичному аналізі заслуговує роль ІКТ у формуванні індивідуалізованих траєкторій навчання. Сучасні технології дозволяють адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб та рівня знань кожного слухача вищих військових навчальних закладів, що є особливо актуальним для військово-юридичних дисциплін, де широкий діапазон тем та складність матеріалу можуть вимагати диференційованого підходу [27, с. 133-135].

Теоретичні розробки також вказують на потенціал ІКТ у забезпеченні безперервності освіти та навчання впродовж усього життя. У контексті військово-юридичних дисциплін, де потреба у постійному оновленні знань та умінь є вкрай важливою, ІКТ можуть слугувати засобом для підтримки професійного розвитку та адаптації до змінюваних умов та вимог військової діяльності.

На завершення, важливим аспектом аналізу є розуміння викликів та обмежень, пов'язаних з інтеграцією ІКТ в освітній процес. Це включає технічні, методологічні та психологічні бар'єри, які можуть впливати на ефективність використання технологій. Вирішення цих викликів вимагає комплексного підходу, який поєднує в собі розробку адекватної технічної інфраструктури, підготовку викладачів, а також розробку ефективних методик та навчально-методичних матеріалів, адаптованих до особливостей ІКТ.

Таким чином, теоретичний аналіз використання ІКТ у сучасній освіті, з акцентом на військово-юридичні дисципліни, відкриває нові горизонти для розширення можливостей навчального процесу, підвищення його

ефективності та забезпечення адаптивності до постійно змінюваних умов сучасного інформаційного суспільства. При цьому, критично важливим залишається глибоке розуміння як можливостей, так і обмежень, які накладають ІКТ на освітній процес, особливо у контексті такої специфічної галузі як військово-юридична освіта.

Освіта у сфері військового права вимагає не тільки глибоких теоретичних знань, але й практичних навичок, які можуть бути ефективно розвинуті за допомогою інтерактивних ІКТ-інструментів, таких як симулятори судових засідань, віртуальні лабораторії та ігри на відпрацювання стратегічних рішень. Ці технології не тільки сприяють кращому засвоєнню матеріалу, але й допомагають формувати необхідні професійні компетенції, такі як здатність швидко адаптуватися до змінних умов, приймати обґрунтовані рішення та ефективно спілкуватися в складних ситуаціях на основі ґрунтовних юридичних знань.

Водночас впровадження ІКТ у навчальний процес несе із собою певні виклики, серед яких — забезпечення безпеки даних, збереження академічної доброчесності, а також розвиток цифрової грамотності як серед викладачів, так і слухачів вищих військових навчальних закладів. Ефективне подолання цих викликів вимагає створення міцної інфраструктури, постійного професійного розвитку викладацького складу та адаптації навчальних програм, щоб вони відповідали сучасним методологічним та технологічним стандартам [25, с. 118].

Крім того, розвиток ІКТ у сфері освіти відкриває нові перспективи для міжнародної співпраці та обміну знаннями. Військово-юридична освіта, як ніколи раніше, може користуватися перевагами глобального діалогу та співпраці, використовуючи ІКТ для доступу до міжнародних ресурсів, спільних досліджень і взаємного навчання. Це не тільки збагачує навчальний процес, але й сприяє розвитку глобальної професійної спільноти фахівців у галузі військового права, що важливо для формування єдиної системи правових знань та практик, адаптованих до міжнародних стандартів і вимог.

Таким чином, використання ІКТ у сфері військово-юридичної освіти не просто відкриває нові можливості для підвищення якості навчання та розвитку професійних компетенцій. Воно також сприяє інтеграції освітнього процесу в ширший міжнародний контекст, забезпечуючи обмін знаннями, досвідом та найкращими практиками між вищими навчальними закладами та професійними спільнотами з різних країн, що особливо в нинішніх умовах російської військової агресії в аспекті дотримання норм міжнародного права, фіксації та розслідування воєнних злочинів.

У цьому контексті, особливу роль відіграють цифрові платформи та інструменти, що дозволяють реалізовувати міжнародні освітні проєкти, проводити спільні онлайн-курси та семінари, а також здійснювати віртуальні наукові конференції та круглі столи. Це не лише розширює професійний горизонт слухачів і викладачів, але й сприяє формуванню універсальних стандартів правової освіти, заснованих на міжнародному досвіді та співпраці.

Враховуючи викладене, стає очевидним, що інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес військово-юридичних дисциплін відіграє вирішальну роль у формуванні фундаменту для підготовки кваліфікованих фахівців в галузі військової справи. Ці спеціалісти повинні бути не лише обізнані з сучасними правовими стандартами, але й здатні ефективно діяти та швидко адаптуватися в умовах швидкозмінного та глобалізованого світу. Поглиблене впровадження ІКТ може значно підвищити якість навчання, забезпечити доступ до найновіших досліджень та інформації, а також сприяти розвитку критичного мислення і професійних навичок слухачів через використання інтерактивних та імітаційних методик навчання.

Однак, досягнення цих амбітних цілей неможливе без подолання існуючих викликів. Ці виклики включають, але не обмежуються, потребою в ресурсному забезпеченні, розвитку цифрової грамотності серед викладачів і слухачів вищих військових навчальних закладів, а також створенням адекватної правової та організаційної бази для ефективного використання

ІКТ в освітньому процесі. Не менш важливим є врахування етичних та безпекових аспектів використання цифрових технологій, забезпечення конфіденційності та захисту даних таких слухачів і викладачів. Тільки за умови комплексного підходу, що об'єднує зусилля освітніх закладів, урядових органів, професійних спільнот та міжнародних організацій, можна повною мірою реалізувати потенціал ІКТ для підвищення якості та доступності військово-юридичної освіти на глобальному рівні.

Таким чином, використання ІКТ в процесі підготовки військових юристів, розширює професійні можливості слухачів та викладачів, сприяє формуванню універсальних стандартів правової освіти та сприяє розвитку критичного мислення і професійних навичок для майбутньої службової діяльності на посадах юридичної служби. Однак для досягнення цих цілей необхідно подолати виклики, такі як ресурсне забезпечення, розвиток цифрової грамотності серед викладачів і слухачів, а також створення правової та організаційної бази для ефективного використання ІКТ. Тільки через комплексний підхід можна повною мірою реалізувати потенціал ІКТ для підвищення якості підготовки військових юристів для майбутньої професійної діяльності.

2.2 Переваги та недоліки використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін

Щоб досягнути великий обсяг знань про право, правові явища, правові норми, їх усвідомити, проаналізувати, зрозуміти та освоїти, необхідні дієві методи. Від їх кількісної та якісної характеристики залежить процес передачі, накопичення та засвоєння правових знань. Правовий потенціал та правова підготовка, які є основою професійності формуються через уміння наочно використовувати правові знання. Все це, як і наочність правових знань здатні забезпечити інформаційно-комунікаційні технології.

Прикладом успішної реалізації ІКТ стала поява Інтернету - глобальної комп'ютерної мережі з її практично необмеженими можливостями збирання та збереження інформації, передавання її індивідуально кожному користувачеві. Інтернет швидко знайшов застосування в науці, освіті, зв'язку, засобах масової інформації, включаючи телебачення, в рекламі, торгівлі, а також в інших галузях людської діяльності. Перші кроки із впровадження Інтернету в систему освіти показали його величезні можливості для її розвитку.

Основними перевагами застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі можна виділити: мотивація навчання - ІКТ може стимулювати інтерес слухачів до навчання, інтерактивні програми, відео та інші засоби можуть зробити навчання більш захопливим; активізація діяльності слухачів у процесі навчання з ІКТ дозволяють створювати інтерактивні завдання, де слухачі можуть активно взаємодіяти з матеріалом, що сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню; індивідуалізація навчання де програми на основі ІКТ можуть адаптуватися до потреб кожного слухача, та враховують попередні знання, вікові особливості та надають різні рівні допомоги необхідного для успішного засвоєння матеріалу; залучення до науково-дослідницької роботи з ІКТ допомагають слухачам здійснювати дослідження, аналізувати дані та презентувати результати; візуалізація результатів графіки, діаграми та відео можуть допомогти краще зрозуміти складні концепції; розширення можливостей подання навчального матеріалу з ІКТ дозволяють використовувати різноманітні формати – відео, аудіо, інтерактивні презентації тощо; контроль за навчальним процесом за допомогою ІКТ викладачі можуть відстежувати прогрес слухачів та вчасно реагувати на їхні потреби; зменшення рутинної роботи ІКТ автоматизують обчислення та допомагають викладачам зосередитися на творчих завданнях [38, с. 56].

Для ІКТ навчального призначення, як і для будь-яких традиційних засобів і систем навчання, є визначені основні і загальні принципи дидактики: принцип єдності навчання, виховання і розвитку; принципи науковості і систематичності; свідомості і творчої активності слухачів у навчанні; принцип наочності, принцип міцності засвоєння знань, формування умінь і навичок; принцип диференційованого підходу до навчання кожного слухача за умов колективної роботи групи; принцип розвивального навчання.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті призводить до вдосконалення системи навчання, що передбачає зміни в змісті, формах, методах і засобах навчання. Зв'язок між ними Н. В. Морзе пропонує подати у вигляді схеми (рис. 1) [30].

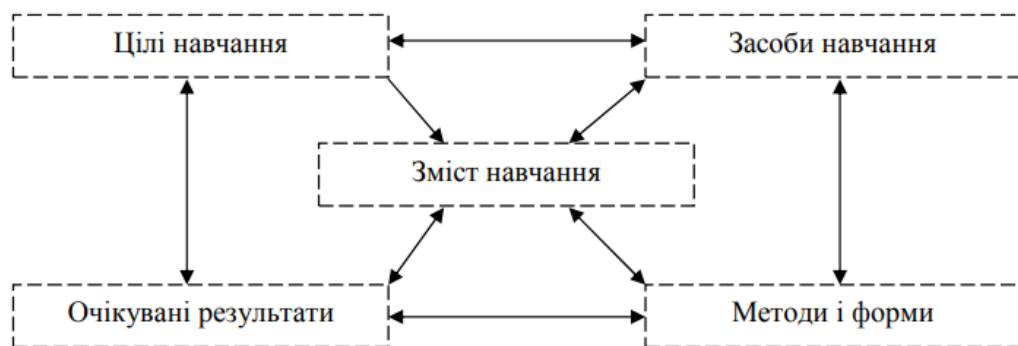

Рис. 1. Зв'язок між цілями, змістом, методами та формами (за Морзе Н. В.)

Широке впровадження засобів ІКТ в навчальний процес дає можливість значно посилити зв'язок змісту навчання з повсякденним життям, надати результатам навчання практичного значення (наприклад, військові юристи можуть використовувати ІКТ для розв'язання реальних юридичних питань, аналізу документів та ведення справ, що допомагає їм отримати практичний досвід та підготувати себе до роботи в реальних умовах); ІКТ дозволяють використовувати військовим юристам електронні бази даних для швидкого пошуку судових рішень, юридичних коментарів, знаходити законодавчі акти, та інші джерела, що стосуються їхньої роботи. Це сприяє ефективному вирішенню правових питань, допомагає їм

аналізувати ситуації та приймати обґрунтовані рішення. З ІКТ військові юристи можуть працювати з будь-якого місця, використовуючи віддалений доступ до систем та документів. Це особливо важливо під час відряджень чи на передовій. [2, с. 2].

Застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. У вітчизняних навчальних закладах в останні роки комп'ютерна техніка й інші засоби ІКТ стали все частіше використовуватися при вивченні більшості навчальних предметів. Інформатизація істотно вплинула на процес придбання знань. Нові ІКТ навчання дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань [3, с. 13].

Комп'ютер – це знаряддя, яке поліпшує роботу викладача, але спочатку йому треба докласти чимало зусиль для опанування знаряддям, необхідно творчо проводити підбір матеріалу до занять, переглянути методику викладання з точки зору застосування на занятті комп'ютерної техніки, комп'ютерних мереж та можливості наситити заняття мультимедійною інформацією. Досвід використання комп'ютера у процесі проведення навчальних занять з різних дисциплін дозволяє нам сформулювати деякі загальні положення. Насамперед, треба зауважити, що методика застосування комп'ютера на заняттях з різних навчальних предметів не може бути однаковою [3, с. 13]. Військово-юридичні дисципліни вимагають особливого підходу до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Наприклад, комп'ютер для отримання практичних навичок може використовуватись з метою реалізації військово-правових сценаріїв, симуляції правових конфліктів та взаємодії з іншими військовими дисциплінами. Також інформаційні технології можуть забезпечити доступ до сучасних баз даних з міжнародного та військового права, сприяючи збагаченню процесу навчання. Однак для успішного впровадження ІКТ у військово-юридичну освіту необхідно враховувати

специфіку дисциплін, їхні особливості та потреби слухачів, забезпечуючи ефективну інтеграцію технологій у навчальний процес. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у військово-юридичній освіті має значний потенціал для покращення процесу навчання та формування кваліфікованих фахівців, проте вимагає уважного підходу та адаптації до специфіки дисциплін та потреб слухачів.

Зміст навчальних предметів, вікові особливості слухачів, різні можливості педагогічних програмних засобів, різний фаховий рівень підготовки викладача у галузі військового права та використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі [3, с.13]. Вони повинні мати не лише глибокі знання з військово-юридичних питань, але й компетентність у використанні сучасних ІКТ для підтримки навчання та навчальної взаємодії. Така професійна підготовка дозволить їм ефективно і творчо впроваджувати комп'ютерні технології в навчальний процес, забезпечуючи максимальну ефективність засвоєння матеріалу слухачами.

Використання ІКТ дає можливість вирішувати такі актуальні питання: використовувати у навчанні здобутки новітніх інформаційних технологій; удосконалювати навички самостійної роботи слухачів в інформаційних базах даних, мережі Інтернет; інтенсифікувати освіту, поліпшити засвоєння слухачами знань, зробити процес навчання цікавішим і змістовнішим.

Використання ІКТ в комплекті з традиційним підручником сприяє наступному: забезпечує особистісно-орієнтований та диференційований підхід у навчанні; забезпечує реалізацію інтерактивного підходу (постійне спілкування з ПК, постановка запитань, які цікавлять слухачів та отримання відповідей на них); підвищує пізнавальну активність слухачів за рахунок різноманітної відео та аудіо інформації; здійснює контроль завдяки тестуванню і системи запитань для самоконтролю [3, с. 14].

Інтегрування звичайного заняття з комп'ютером дозволяє викладачу при викладанні військово-юридичних дисциплін перекласти частину своєї роботи на ПК, роблячи при цьому процес навчання більш цікавим,

різноманітним, інтенсивним [3, с. 14]. Інтеграція ІКТ у професійну діяльність викладача вимагає від нього не лише глибоких знань у предметній області, але й компетентності у використанні сучасних технологій. Він повинен бути відкритим до інновацій, постійно вдосконалюватися в області ІКТ, ознайомлюватися з новітніми методиками та програмним забезпеченням, що використовуються у навчальному процесі. Такий викладач має бути готовим до інтерактивної взаємодії з комп'ютером під час проведення занять, вміти створювати та використовувати електронні матеріали, відео та аудіо ресурси, а також організовувати тестування та самоконтроль для слухачів. Він повинен мати навички роботи з різними програмами та платформами, а також володіти вмінням ефективно використовувати правові Інтернет-ресурси для пошуку та аналізу інформації. Крім того, викладач має бути готовим до постійного професійного зростання та адаптації до нових технологічних засобів, що з'являються у світі ІКТ. Він повинен брати участь у тренінгах, семінарах та курсах підвищення кваліфікації, щоб постійно розширювати свої знання та вміння у цій сфері. Такий підхід дозволяє викладачу ефективно використовувати ІКТ для підвищення якості навчання та залучення слухачів до активного навчального процесу.

Зокрема, стає більш швидким процес запису визначень, теорем та інших важливих частин матеріалу, тому що викладачу не доводиться повторювати текст кілька разів (він вивів його на екран), слухачу не доводиться чекати, поки викладач повторить саме потрібний йому фрагмент. Застосування на занятті комп'ютерних тестів і діагностичних комплексів дозволить викладачу за короткий час отримувати об'єктивну картину рівня засвоєння матеріалу, що вивчається усіма слухачами і своєчасно його скоректувати. При цьому є можливість вибору рівня складності завдання для конкретного слухача [31. с. 144].

Підсумовуючи, можна зазначити, що головними з переваг використання ІКТ є: підвищення інтересу й загальної мотивації до навчання завдяки новим формам і методам проведення навчальних занять;

індивідуалізації навчання: кожен працює в режимі, який його задовольняє; об'єктивність контролю; активізація навчання завдяки використанню привабливих і швидкозмінних форм подачі інформації, змагання слухачів з машиною та з самими собою, прагненню отримати вищу оцінку; формування вмінь та навичок для здійснення творчої діяльності; виховання інформаційної культури; оволодіння навичками оперативного прийняття рішень у складній ситуації; доступ слухачів до банків інформації, можливість оперативно отримувати необхідну інформацію; інтенсифікація самостійної роботи слухачів; зростання обсягу виконаних на заняттях завдань [3, с. 14].

Таким чином, використання ІКТ у військово-юридичній освіті відкриває нові можливості для покращення навчального процесу і підготовки кваліфікованих фахівців. Інтеграція ІКТ дозволяє забезпечити більш ефективне засвоєння великого обсягу правових знань, сприяє активізації навчальної діяльності, індивідуалізації підходу до слухачів, а також розширенню можливостей для самостійної роботи та наукових досліджень.

Однак успішне впровадження ІКТ вимагає відповідного рівня підготовки викладачів та слухачів. Викладачі повинні бути добре обізнані з сучасними технологіями, постійно вдосконалювати свої знання та вміння у галузі ІКТ, творчо підходити до підбору навчальних матеріалів та методик, що дозволяє інтегрувати комп'ютерні технології у навчальний процес. Вони повинні вміти використовувати комп'ютери та інші технічні засоби для візуалізації інформації, симуляції військово-правових сценаріїв, доступу до сучасних баз даних та організації інтерактивного навчання.

Слухачі, у свою чергу, повинні бути готовими до активного використання ІКТ у навчанні, що включає розвиток навичок роботи з комп'ютерами, пошуку та аналізу інформації, проведення самостійних досліджень та роботи з різними програмними продуктами. Важливою умовою для успішного застосування ІКТ є наявність належного технічного забезпечення та ресурсів, включаючи сучасні комп'ютери, програмне забезпечення, доступ до інтернету та навчальних баз даних.

Крім того, необхідно враховувати етичні та безпекові аспекти використання цифрових технологій, забезпечуючи конфіденційність даних та захист інформації.

Отже, для ефективного впровадження ІКТ у військово-юридичну освіту потрібен комплексний підхід, який об'єднує технічні, методичні та педагогічні аспекти. Це дозволить підвищити якість освіти, зробити процес навчання більш інтенсивним та цікавим, а також підготувати кваліфікованих фахівців, здатних ефективно діяти у сучасному інформаційному суспільстві та в умовах глобалізованого світу.

Але, поряд з перевагами використання ІКТ, виникають різні недоліки як при підготовці до таких занять, так і під час їх проведення. Зазначимо деякі з існуючих недоліків та проблем застосування ІКТ: відсутність наявного програмного забезпечення, зокрема недостатня кількість спеціалізованого програмного забезпечення для військово-юридичної освіти може обмежувати можливості повноцінного використання ІКТ у навчанні. Викладачі змушені шукати альтернативи або створювати власні матеріали, що збільшує навантаження на них; відсутність комп'ютера в домашньому користуванні: деякі слухачі та викладачі можуть не мати доступу до комп'ютера вдома, що ускладнює виконання домашніх завдань, підготовку до занять та самостійне опрацювання матеріалів. Це потребує додаткового часу для роботи в комп'ютерних аудиторіях, що не завжди зручно та можливо; додаткові вимоги до викладача: підготовка до занять із використанням ІКТ вимагає від викладача додаткових зусиль для освоєння нових технологій, створення або адаптації навчальних матеріалів. Це може призводити до перевантаження викладачів, які вже мають значне навантаження; не вистачає комп'ютерного часу на всіх: кількість комп'ютерів у навчальних закладах може бути недостатньою для забезпечення одночасного доступу всіх слухачів. Це обмежує можливість повноцінного використання ІКТ у навчальному процесі та знижує ефективність занять; відсутність методичної бази та методології, адже

недостатня розробленість методичної бази та методології використання ІКТ у військово-юридичній освіті примушує викладачів орієнтуватися лише на власний досвід. Це створює труднощі у плануванні та проведенні занять, оскільки немає чітких вказівок та стандартів; проблеми з доступом до Інтернету: відсутність стабільного доступу до Інтернету в деяких навчальних закладах або місцях служби слухачів обмежує можливості використання онлайн-ресурсів, баз даних та інших інтернет-засобів, необхідних для повноцінного навчання; технічні проблеми: технічні несправності комп'ютерів, програмного забезпечення або мережевих ресурсів можуть зривати навчальний процес, створюючи додаткові труднощі для слухачів і викладачів; психологічний бар'єр: деякі викладачі та слухачі можуть мати психологічні бар'єри щодо використання ІКТ, включаючи страх перед новими технологіями або небажання змінювати традиційні методи навчання. Це може перешкоджати ефективному впровадженню ІКТ у навчальний процес.

Враховуючи ці негативні аспекти, важливо забезпечити комплексний підхід до впровадження ІКТ у військово-юридичну освіту, який передбачає технічну підтримку, методичну допомогу, професійний розвиток викладачів та адаптацію навчальних програм до нових технологічних реалій.

2.3. Пропозиції щодо підвищення ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін

Для забезпечення ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін має значення використання педагогічних моделей, які дають можливість змодельовати відповідний освітній процес із урахуванням інноваційних парадигм наукового бачення. Варто зазначити, що не існує

загальноприйнятої або універсальної педагогічної моделі для ефективного моделювання навчання та отримання гарантованого очікуваного результату.

Відтак, моделювання у педагогічній теорії та практиці є потужним методом та використовується на різних етапах педагогічного дослідження [35, с. 76]. Так, у філософському словнику, моделювання – це «непрямий, опосередкований метод наукового дослідження об'єктів пізнання (безпосереднє вивчення яких з певних причин неможливе, ускладнене чи недоцільне) шляхом дослідження їхніх моделей» [34, с. 393].

Крім того, моделювання, як метод, дозволяє реалізувати такі 3-и цілі: *евристичну* (класифікація, схематичне позначення, пошук нових законів і теорій, інтерпретація емпіричних даних тощо); *обчислювальну* (розв'язування обчислювальних задач за допомогою побудови алгоритмів, блок-схем, графіків залежності тощо); *експериментальну* (емпірична перевірка гіпотези за допомогою оперування відповідними моделями) [35, с. 76-77].

В свою чергу, Behar P. A. зазначає, що для побудови педагогічної моделі необхідно визначити педагогічну архітектуру та стратегію її застосування. Таким чином педагогічна архітектура складається з таких компонентів: *організаційний* (обґрунтування планування навчального процесу, включаючи цілі навчання, організацію часу та простору, а також очікувані результати навчання; *змістовний* (сфера змісту, яка включає навчальні матеріали та засоби ІКТ, такі як навчальні об'єкти, програмне забезпечення та інше спеціалізоване програмне забезпечення); *методичний* (діяльність, взаємодія, процедури оцінювання та організація всіх цих елементів у дидактичній послідовності для навчання); *технологічний* (визначення платформи та її функціональних можливостей, а також засоби комунікації) [36, с. 16].

На думку В.В. Вишківської та ін. освітня технологія складається з: проєктування і подання запланованих результатів навчання; створення та використання засобів діагностики навчальних досягнень у предметних

галузях; набору моделей навчання, засобів та методів активізації пізнавальної діяльності; критеріїв вибору оптимальної моделі для конкретних умов навчання; широкого використання комп'ютерної і аудіовізуальної техніки, активних форм навчання, сучасної організації освітнього процесу і самостійної роботи [9, с. 95].

Таким чином, під педагогічною моделлю розуміємо сукупність взаємозалежних складових, що формують єдину систему та відображають спільну мету освітнього процесу для реалізації певного педагогічного задуму. Особливістю педагогічного моделювання є те, що в його результаті створюється концептуальна схема педагогічного процесу (явища, об'єкта), яка може використовуватися для прогнозування його розвитку та удосконалення.

Для вдосконалення існуючих моделей та методик навчання з використанням ІКТ, особливу увагу М. Буданов пропонує приділяти подачі навчального матеріалу на основі потреб покоління digital, тобто отримання інформації через цифрові канали, а саме структурування правових та бібліотечних ресурсів, судової практики, позначення доктринальних підходів та дискусійних точок зору. Він вважає, що для кращої візуалізації матеріал має бути проілюстрований великою кількістю схем, таблиць, рисунків, зроблений акцент на дефініціях, висновках, інтернет-ресурсах. Також, для сформованості інформаційно-цифрової компетентності майбутніх військових юристів, необхідно розробити електронну навчальну літературу, а особливо інноваційний web-підручник, який, зокрема, міститиме гіперпосилання на нормативні правові та судові акти, інтернет-джерела, а також фрагменти відеолекцій викладачів та вебінарів за участю досвідчених військових юристів [14].

Моделювання – це процес створення ідеального опису майбутнього об'єкта або явища перед його фактичною реалізацією. У контексті педагогічної діяльності моделювання є важливою складовою, яка допомагає педагогам планувати та розробляти ефективні методи навчання та виховання.

У нашому дослідженні педагогічна модель – це авторський опис процесу підвищення ефективності використання ІКТ в процесі викладання військово-юридичних дисциплін у ВВНЗ. Дану модель можна застосовувати під час навчання військових юристів як традиційному так і змішаному, а також дистанційній формі навчання, що є важливим елементом у відкритій системі освіти. Створення педагогічної моделі використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін для підвищення ефективності підготовки військових юристів спрямована на усвідомлення закономірностей досліджуваного процесу в різних аспектах його реалізації.

Педагогічна модель передбачає наявність та реалізацію 4-х блоків (цільового, змістовного, організаційно-діяльнісного і результативно-діагностичного) та становить собою комплексну систему пов'язаних між собою компонентів, що сприяють досягненню визначеної мети (рис. 2.).

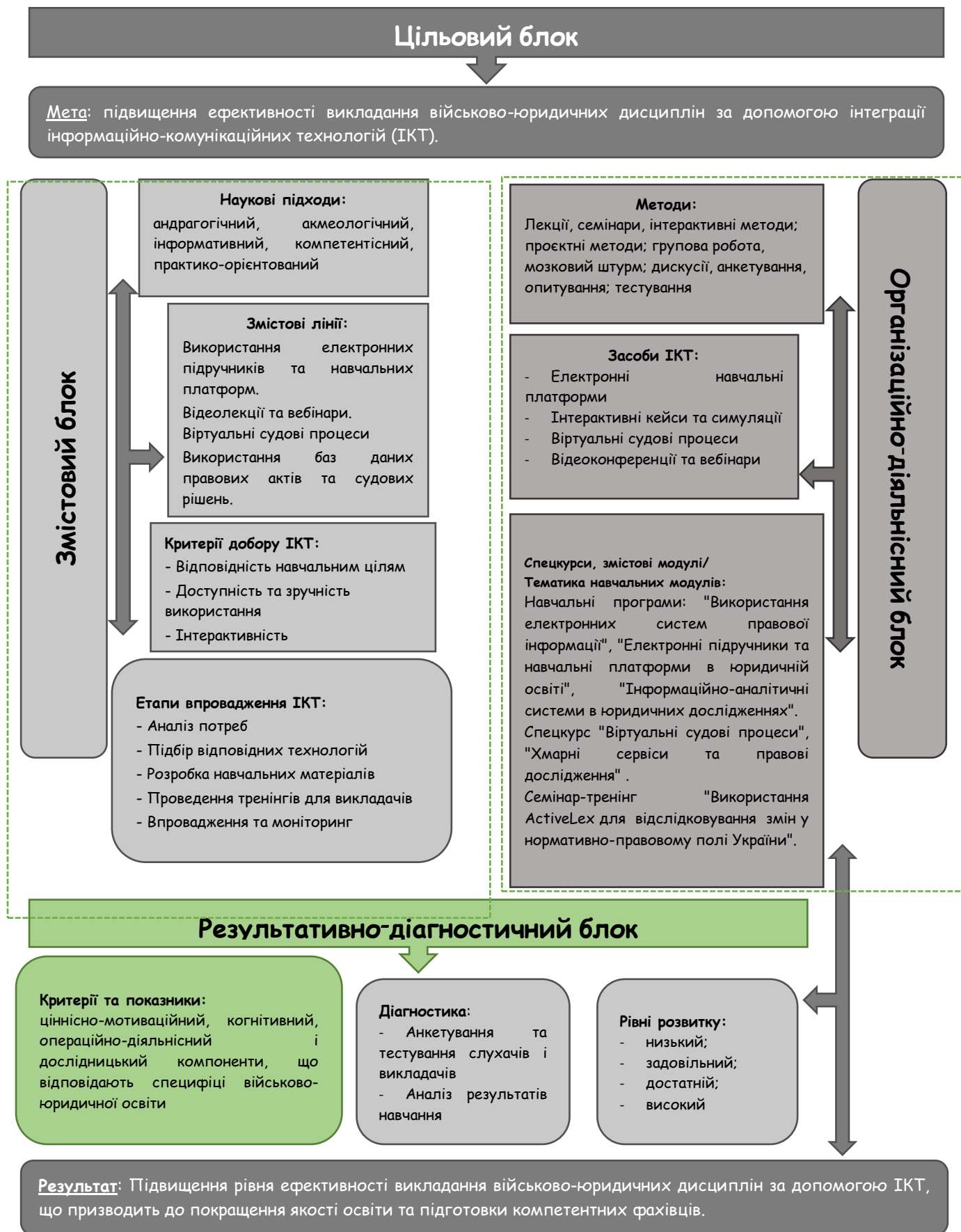

Рис. 1. Педагогічна модель використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання військово-юридичних дисциплін у вищих військових навчальних закладах.

Цільовий блок представленої моделі має на меті підвищення ефективності викладання військово-юридичних дисциплін за допомогою інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Щоб досягти необхідного результату вагомого значення набувають наступні компоненти:

- *Середовище розвитку ІКТ-компетентності викладачів.* Створення сприятливого середовища для постійного розвитку ІКТ-компетентностей є ключовим елементом моделі. Це включає проведення регулярних тренінгів, семінарів та вебінарів для викладачів, що допомагає їм освоїти нові ІКТ-інструменти та методи їх використання в навчальному процесі. Наприклад, навчання використанню спеціалізованого програмного забезпечення для моделювання правових ситуацій або проведення онлайн-лекцій через платформи типу Zoom або Microsoft Teams.
- *Розвиток інформаційно-пошукових та аналітичних навичок.* Викладачі повинні володіти навичками використання ІКТ для проведення наукових досліджень, включаючи вміння працювати з електронними базами даних, аналізувати наукову інформацію за допомогою відповідного програмного забезпечення, а також представляти результати досліджень за допомогою мультимедійних засобів. Наприклад, використання програм для статистичного аналізу даних (SPSS, R) та створення інтерактивних презентацій для представлення досліджень.
- *Уміння використовувати електронні науково-освітні сервіси.* Інтеграція електронних науково-освітніх систем (наприклад, системи управління навчанням Moodle або платформи для дистанційного навчання Coursera) у навчальний процес дозволяє ефективніше проводити наукові дослідження та підтримувати постійний моніторинг результатів. Це також включає використання онлайн-ресурсів для розміщення наукових робіт, обговорення досліджень та спільної роботи над проектами. Наприклад, застосування

Google Scholar для пошуку наукових статей, Zotero для управління бібліографією та Google Docs для спільного редагування документів.

Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у викладання військово-юридичних дисциплін значно підвищує ефективність навчального процесу, роблячи його більш інтерактивним, сучасним яке відповідає вимогам сьогодення. Створення середовища розвитку ІКТ-компетентності, розвиток інформаційно-пошукових та аналітичних навичок, а також уміння використовувати електронні науково-освітні сервіси є ключовими аспектами цієї моделі, які сприяють підготовці висококваліфікованих військових юристів.

Змістовий блок включає наукові підходи (андрагогічний, акмеологічний, інформатичний, компетентнісний, практико орієнтований) та принципи, що відповідають концепції відкритої, неперервної освіти (неперервність, гнучкість і мобільність, варіативність, модульність, технологічність, випереджувальний професійний розвиток, науково-методичний супровід тощо) і особливостям навчання дорослих (системності, відкритості, науковості, академічної доброчесності, актуалізації результатів, розвитку освітніх потреб) [39, с. 313].

Андрогогічний підхід, орієнтований на військових юристів, включає пріоритетність самостійного навчання з використанням ІКТ, співпрацю, суб'єкт-суб'єктні відносини, застосування позитивного соціального і професійного досвіду, коригування досвіду й особистісних установок, індивідуальний і диференційований підходи до навчання, добровільність, практико орієнтоване навчання, системність, актуалізацію результатів навчання, саморозвиток і самонавчання. Наприклад, використання онлайн-курсів та симуляцій для самостійного опанування юридичних знань і навичок, що сприяють розвитку автономного навчання та критичного мислення [39, с. 313].

Акмеологічний підхід, його методи і технології широко застосовуються у професійному зростанні військових юристів, їх прагненні до саморозвитку

та підвищенні власної кваліфікації з використанням ІКТ. Він спрямований на оптимізацію професійної діяльності, виявлення умов для професійного зростання та досягнення вищого професійного рівня. Це знаходить своє втілення у вмінні приймати правильні рішення в юридичних і військових справах, нести відповідальність за них, формулювати цілі, знаходити конкретні шляхи їх реалізації, інтерактивної взаємодії в процесі навчання. Акмеологія вивчає характеристики розвитку особистості та вимагає від військових юристів нової формації якостей професіонала, дослідника, діагноста, творця нових знань і винаходів. Наприклад, використання інтерактивних платформ для вирішення юридичних задач і симуляцій правових ситуацій сприяє розвитку аналітичних і критичних навичок.

Інформатичний підхід забезпечує розвиток умінь і навичок здійснювати пошук, збирання, опрацювання, аналіз та представлення наукових даних, а також комунікацію, співробітництво та навчання інших з використанням ІКТ відповідно до методології наукового дослідження. Наприклад, використання баз даних, таких як Westlaw або LexisNexis, для проведення правових досліджень і аналізу юридичних документів.

Компетентнісний підхід спрямований на розвиток ключових компетенцій військових юристів, включаючи використання ІКТ для виконання професійних завдань. Це включає навички роботи з юридичними документами, вміння проводити правові дослідження, розробляти і впроваджувати правові стратегії. Наприклад, використання програмного забезпечення для аналізу правових кейсів і створення електронних презентацій для судових виступів.

Практико орієнтований підхід підкреслює значення практичного застосування отриманих знань у реальних умовах. Використання ІКТ дозволяє створювати симуляції судових процесів, моделювати правові ситуації і забезпечувати слухачів можливістю відпрацьовувати навички на практиці. Наприклад, створення віртуальних судових засідань і використання програм для симуляції правових процесів.

Ці наукові підходи та принципи, інтегровані в педагогічну модель підготовки військових юристів, сприяють підвищенню ефективності використання ІКТ у викладанні військово-юридичних дисциплін. Вони забезпечують системний, відкритий та науково обґрунтований підхід до навчання, що відповідає сучасним вимогам та викликам професійної діяльності у військово-юридичній сфері.

Також окреслено основні змістові лінії, що сприяють підготовці військових юристів з використанням ІКТ:

використання електронних підручників та навчальних платформ, які зосереджуються на правових питаннях містять електронні підручники, що охоплюють військове право, та інтерактивні навчальні платформи, які надають доступ до юридичних матеріалів.

відеолекції та вебінари: які можна створювати для вирішення конкретних правових проблем, використання вже існуючих матеріалів від відомих юристів-практиків наприклад, відео на YouTube чи інших платформах, де досліджуються конкретні юридичні питання, та можуть слугувати навчальним матеріалом.

віртуальні судові процеси: симуляції судових засідань допомагають підвищити рівень умінь та навичок слухачів. Участь у ролі члена судового засідання, захисника чи представника відповідача дозволяє відточити практичні знання і розуміння судових процедур.

використання баз даних правових актів та судових рішень: доступ до електронних баз даних значно полегшує пошук і обробку великого обсягу нормативно-правових актів. Наприклад, використання Офіційного вебпорталу парламенту України (rada.gov.ua), Єдиного державного реєстру судових рішень (reyestr.court.gov.ua) та Автоматизованої системи виконавчого провадження (minjust.gov.ua) скорочує час на пошук необхідної інформації.

Підвищення рівня ІКТ-компетентності викладачів у ході організації та підтримки науково-освітньої діяльності військових юристів включає наступні

завдання для викладачів: *створення електронної бази даних* для зберігання наукових розробок і результатів досліджень з питань військового права з метою подальшого використання у освітній діяльності; *систематизація та збереження інноваційних розробок*: використання електронних систем для систематизації та збереження результатів науково-педагогічних досліджень у сфері права; *виявлення перспективних напрямів досліджень*: аналіз даних за допомогою ІКТ для визначення перспективних напрямів наукових досліджень у військовій юриспруденції; *оцінювання науково-педагогічних досліджень*: використання ІКТ для моніторингу і оцінювання науково-педагогічних досліджень відповідно до розвитку суспільства; *моніторинг впровадження наукової продукції*: Слідкування за впровадженням результатів наукових досліджень у практику; *обмін науковими відомостями та даними*: забезпечення вільного доступу до наукових статей, монографій, посібників, а також участь у конференціях, вебінарах та форумах.

Для слухачів: *самостійне навчання з використанням ІКТ*: використання електронних підручників (наприклад, EBSCOhost та JSTOR такі бази даних надають доступ до наукових статей та журналів з юридичних питань, що може бути корисним для підготовки курсів та проведення досліджень), навчальних платформ (наприклад, Coursera та Udemу ці платформи пропонують курси з правових дисциплін, зокрема з військового права, які викладають відомі університети та експерти) та відеолекцій (наприклад, YouTube та TED-Ed: канали, які надають доступ до лекцій та презентацій від провідних юристів та професорів, що охоплюють різні аспекти військового права); практичні заняття через віртуальні судові процеси: участь у симуляціях судових засідань для відточення практичних навичок (наприклад, Virtual Courtroom: програмне забезпечення для проведення віртуальних судових засідань, де слухачі можуть практикуватися в ролі адвокатів, суддів та інших учасників процесу); робота з базами даних правових актів та судових рішень (наприклад, rada.gov.ua, reyestr.court.gov.ua, minjust.gov.ua): використання електронних баз даних для проведення

досліджень та підготовки до занять; обмін знаннями через онлайн-платформи: використання інструментів для спільної роботи та обміну знаннями, таких як форуми, чати та відеоконференції (наприклад, Slack та Microsoft Teams інструменти для створення робочих груп, обговорення питань, обміну документами та проведення відеоконференцій).

До *організаційно-діяльнісного блоку* підготовки військових юристів відносяться форми та методи навчання викладачів і слухачів, серед яких проведення лекцій, мінілекцій, семінарів, групових занять, тренінгів, робота в малих групах, метод проєктів, мозковий штурм, дискусії, опитування, анкетування, тестування та ін. Цей блок зосереджений на практичному застосуванні ІКТ для підвищення ефективності викладання військово-юридичних дисциплін. Значна кількість електронних систем відкритого доступу служать як засоби, що забезпечують викладачів і слухачів необхідними відомостями для здійснення науково-дослідної діяльності та інструментарієм для швидкого доступу, пошуку, добору, опрацювання, збереження, аналізу, синтезу та обміну такими даними. Ці системи надають змогу проводити оцінювання та моніторинг як діяльності викладачів і слухачів, так і результативності навчального процесу в цілому. Одним із складників організаційно-діяльнісного блоку моделі є розроблені спецкурси та змістові модулі, що доцільно проводити у межах навчальних занять. Нижче наведені приклади таких курсів, спеціально адаптованих для військових юристів: "Використання електронних систем правової інформації"(офіційний вебпортал Верховної Ради України (rada.gov.ua), Єдиний державний реєстр судових рішень (reyestr.court.gov.ua), автоматизована система виконавчого провадження (minjust.gov.ua); "Електронні підручники та навчальні платформи в юридичній освіті" (використання електронних підручників з військового права та правових дисциплін, використання навчальних платформ Coursera та Udemu для вивчення правових курсів; "Віртуальні судові процеси" (використання симуляційних програм для участі в віртуальних судових процесах, що

розраховані на підвищення практичних навичок участі у судових засіданнях); "Відеолекції та вебінари" (проведення відеолекцій від відомих юристів та експертів у сфері військового права, організація вебінарів для обговорення актуальних правових питань та проблем військової юриспруденції); "Хмарні сервіси та правові дослідження" (використання Google Scholar для пошуку наукових статей та матеріалів з юридичних питань, та Google Drive для спільної роботи над правовими документами та проектами); "Інформаційно-аналітичні системи в юридичних дослідженнях" (використання сервісів для управління бібліографією та цитуванням, таких як RefWorks та EndNote, для організації правових досліджень, Turnitin для перевірки на плагіат у правових дослідженнях та документах).

На нашу думку, для реалізації цих завдань необхідно розробити та використовувати навчально-методичні матеріали з використанням ІКТ (електронні посібники, навчальні програми, спецкурси, семінари-тренінги, майстер-класи), які можна застосовувати для розвитку ІКТ-компетентності викладачів і слухачів.

Важливим також є використання електронних систем правової інформації (наприклад, офіційний веб-сайт Верховного Суду України: <https://supreme.court.gov.ua> чи Вищої ради правосуддя: <http://www.vru.gov.ua>; Офіційний портал Верховної Ради України <https://www.rada.gov.ua>) та ін.

Забезпечення безперешкодного доступу до електронних підручників та навчальних платформ в юридичній освіті різних навчальних закладів в тому числі закордонних (наприклад, Науковий вісник публічного та приватного права: <http://www.nvppp.in.ua>, Прикарпатський юридичний вісник: www.pjv.nuoua.od.ua). Спецкурс "Віртуальні судові процеси" (<https://lib.iitta.gov.ua/708292>). Семінар-тренінг "Використання ActiveLex для відслідковування змін у нормативно-правовому полі України). Ці курси сприяють розвитку професійних навичок військових юристів, зокрема в галузі використання сучасних ІКТ для підвищення ефективності викладання та наукових досліджень у військово-юридичних дисциплінах.

Результативно-діагностичний блок моделі визначає критерії та показники оцінювання рівня використання ІКТ викладачів і слухачів у військово-юридичних дисциплінах. Ці критерії охоплюють ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний і дослідницький компоненти, що відповідають специфіці військово-юридичної освіти.

Ціннісно-мотиваційний компонент: Включає мотивацію до використання ІКТ у навчанні та викладанні, а також цінність впровадження новітніх технологій у військово-юридичну освіту.

Когнітивний компонент: Оцінює рівень знань про ІКТ та їх застосування у військово-юридичних дослідженнях і навчанні.

Операційно-діяльнісний компонент: Вимірює здатність використовувати ІКТ для вирішення практичних завдань, пов'язаних із військово-юридичною діяльністю.

Дослідницький компонент: Оцінює здатність до проведення досліджень із використанням ІКТ, включаючи пошук, аналіз та представлення наукових даних.

Діагностику рівнів сформованості ІКТ-компетентності (низький; задовільний; достатній; високий) пропонується здійснювати шляхом таких методів оцінювання, як тестування та анкетування. Це дозволить точно визначити поточний рівень компетентності викладачів і слухачів та планувати подальші кроки для підвищення їхньої ефективності у викладанні військово-юридичних дисциплін.

Низький: несформованість здатності використовувати ІКТ та проводити аналіз юридичних даних із застосуванням цифрових інструментів. Викладачі і слухачі мають обмежене розуміння та вміння використовувати технології у навчальному процесі та юридичній практиці.

Задовільний: Невпевнена здатність використовувати ІКТ у навчанні та юридичній діяльності. Викладачі і слухачі можуть виконувати базові операції

з ІКТ, проте потребують додаткової підтримки та консультацій для ефективного використання технологій у військово-юридичних дисциплінах.

Достатній: Впевнена, але не висока здатність використовувати ІКТ для вирішення навчальних і професійних задач. Викладачі і слухачі можуть ефективно застосовувати ІКТ у підготовці юридичних документів, проведенні досліджень і аналізі правової інформації, проте ще потребують подальшого розвитку навичок для більшої самостійності.

Високий: Творча та усвідомлена здатність і готовність використовувати ІКТ у викладанні та юридичній практиці. Викладачі і слухачі впевнено застосовують цифрові технології для аналізу юридичних кейсів, проведення віртуальних судових процесів, пошуку та обробки правової інформації, а також для підвищення ефективності навчального процесу. Запропоновані методи оцінювання забезпечують всебічне оцінювання компетентностей, необхідних для ефективного використання ІКТ у процесі навчання військових юристів.

При розробці авторської моделі розвитку ІКТ-компетентності військових юристів було виокремлено низку психолого-педагогічних умов, врахування яких, на нашу думку, впливає на результативність її реалізації. До них ми відносимо:

Занурення в цифрове середовище: забезпечення сприятливого психологічного мікроклімату для ефективного використання ІКТ у юридичній діяльності.

Єдність формальної та неформальної освіти: інтеграція офіційного навчання з додатковими онлайн-курсами та платформами.

Підвищення мотивації: стимулювання, підтримка та заохочення до активного використання ІКТ у професійній підготовці та юридичній практиці.

Актуалізація професійного досвіду: аналіз та інтеграція професійного і життєвого досвіду використання ІКТ у юридичній діяльності, забезпечення постійного професійного зростання.

Неперервний саморозвиток: постійне самовдосконалення та самоосвіта в галузі ІКТ, усвідомлення професійних потреб та самоактуалізація.

Особиста відповідальність: відповідальність за результативність власної професійної підготовки та рівень володіння ІКТ.

Таким чином, педагогічна модель розвитку ІКТ-компетентності військових юристів спрямована на самостійне опанування передового досвіду використання ІКТ у правовій сфері, аналіз та впровадження цього досвіду в освітній процес. Це включає розроблення навчально-методичних матеріалів з урахуванням сучасних технологій, проведення занять з використанням ІКТ та участь у міжнародному співробітництві. Розвитку ІКТ-компетентності військових юристів сприятиме використання технологій, методів, прийомів і засобів навчання, що забезпечуватимуть їх діяльність у інформаційно-технологічному середовищі.

В умовах воєнного часу збільшення частки використання нових технологій у військово-юридичній діяльності, а також з урахуванням специфіки професійної підготовки слухачів-юристів як майбутнього військового юриста, повинен не тільки бути готовим до реалізації професійних функцій, а й набути вміння та навички для вирішення правових завдань, характерних для екстремальних умов воєнного часу.

ІКТ, що використовуються у навчальному процесі сприймаються як один з інструментів пізнання права, набуття правових умінь і навичок, вдосконалення професійної майстерності. Професійне навчання повинне будуватися не лише на професійності викладачів, комунікації слухача з викладачем, відповідному методологічному забезпеченню, сумлінному ставленню слухачів до навчання, відповідному обсягу правових знань, що становлять основу теоретичного матеріалу, але й на уміннях і навичках, пов'язаних з використання інформаційно-комунікаційних технологій, що є необхідною складовою професійної діяльності юриста.

Виходячи з вище зазначеного, вважаємо, що значення ІКТ як інструменту пізнання права можна розкрити через встановлення етапів

формування професійної майстерності слухача-юриста, зокрема:

1) Підготовка, отримання, збір та обмін правової інформації у процесі навчання. На даному етапі мовиться про отримання інформації від педагогічного складу вищого навчального закладу. На сьогодні, вважається найбільш ефективним засвоєнням інформації на лекційних заняттях за допомогою ІКТ – мультимедія, в якій об'єднуються різні засоби подання та засвоєння інформації, зокрема: текст, звук, відеозображення, графіка, моделювання, відеоролики тощо [38, с. 56].

Аудиторії, які оснащені інтерактивними дошками проведення лекційних і практичних занять є значно ефективнішими і це дозволяє стверджувати про виконання педагогами таких навчальних завдань, як: краще засвоєння навчального матеріалу через візуалізацію та озвучення демонстраційного матеріалу; підсилення мотивації навчання, адже слухач може брати участь в обговоренні викладеного матеріалу; розвиток комунікативного зв'язку між слухачем та викладачем; вищий рівень запам'ятовування через уміння виділити головне від другорядного; краще уміння застосовувати матеріал у подальшій практичній діяльності через демонстрацію його наочності. Також впровадження ІКТ не лише зруйнувало границі відстані і часу, але й спростило систему обміну інформацією. Обміну правовою інформацією сприяють засоби комунікації, до яких відносяться: електронна пошта, форуми, чати та інші загальнодоступні, навчальні, професійно-орієнтовні мережі зв'язку. Вони сприяють обміну даними та надають такі можливості: доступ до різноманітних джерел правової інформації; оперативна передача правової інформації не в залежності від її виду, об'єму та відстані передачі; запит інформації з будь-якого питання; швидкий інтерактивний зворотний зв'язок між комунікуючими; організація спільних телекомунікаційних проєктів на різну правову тематику формуючи групи за різними інтересами. На сьогодні слухач має змогу засвоювати навчальний матеріал не лише знаходячись безпосередньо в аудиторії, але й має змогу бути слухачем лекційних, практичних занять, брати участь у

різних обговореннях, конференціях онлайн. Зокрема, практика відеоконференцій дозволить у майбутньому слухачам-юристам розумітися в особливостях їх проведення і це допоможе йому у його професійній діяльності, адже вже зараз законодавчо закріплена можливість проведення судового процесу у засіданні у режимі відеоконференції [38, 56].

На наш погляд для покращення підготовки військових юристів доцільно забезпечити застосування ІКТ для проведення різних занять: ***впровадження мультимедійних технологій на лекціях і практичних заняттях:*** Оснащення аудиторій інтерактивними дошками для проведення лекцій та практичних занять, що сприятиме кращому засвоєнню навчального матеріалу через візуалізацію та озвучення демонстраційного матеріалу;

розвиток комунікативного зв'язку між слухачами та викладачами: використання ІКТ для підвищення мотивації до навчання, активної участі слухачів в обговореннях та взаємодії під час занять;

підвищення рівня запам'ятовування та практичних навичок: застосування мультимедійних матеріалів, таких як текст, звук, відеозображення, графіка, моделювання та відеоролики, що допоможе слухачам виділяти головне від другорядного та краще застосовувати матеріал у подальшій практичній діяльності;

використання засобів комунікації для обміну правовою інформацією: використання електронної пошти, форумів, чатів та інших професійно-орієнтованих мереж зв'язку для оперативної передачі правової інформації, запиту інформації з будь-якого питання, організації спільних телекомунікаційних проєктів на різну правову тематику;

підготовка до участі у відеоконференціях: залучення слухачів до онлайн лекцій, практичних занять, обговорень та конференцій, що дозволить їм розумітися в особливостях проведення відеоконференцій, які є важливими для їхньої майбутньої професійної діяльності;

забезпечення доступу до різноманітних джерел правової інформації: надання слухачам можливостей доступу до різноманітних джерел правової

інформації, оперативної передачі правових даних незалежно від їх виду, об'єму та відстані передачі, що сприятиме ефективному засвоєнню матеріалу;

створення інтерактивного зворотного зв'язку: забезпечення швидкого інтерактивного зворотного зв'язку між слухачами та викладачами, що сприятиме оперативному вирішенню питань та обговоренню проблемних тем;

підготовка до роботи в умовах цифрового середовища: впровадження ІКТ у навчальний процес для підготовки слухачів до роботи в умовах сучасного цифрового середовища, що включає можливість проведення судового процесу у режимі відеоконференції.

2) Розширення діапазону пізнавальної діяльності. На цьому етапі неможливо оминати увагою використання мережі Інтернет, завдяки якому сучасні слухачі розширюють свої правові знання самостійно. Пізнавальна діяльність слухача здійснюється через самостійний пошук правової інформації. Інтернет має великі переваги у разі необхідності оперативно віднайти найсвіжішу інформацію, змінімізувати витрати часу й засобів на її пошук. Також переваги Інтернету полягають у тому, що він зручний, простий, швидкий та сприяє обміну інформацією у будь-який час. Інтернет сприяє ефективному та своєчасному вивченню законів, ознайомлення з історією прийняття та зміни нормативно-правових актів локального, регіонального, державного чи навіть міжнародного плану. Окрім того, завдяки мережі Інтернет слухач може ознайомитися з діяльністю, складом, режимом роботи тощо органів державної влади маючи доступ до їхніх офіційних сайтів (наприклад, офіційний веб-сайт Верховного Суду України: <https://supreme.court.gov.ua> чи Вищої ради правосуддя: <http://www.vru.gov.ua>), з особливостями роботи адвокатських компаній та юридичних фірм; завантажити для покращення роботи програмні забезпечення для юристів і юридичні книги або ознайомитися з ними онлайн тощо. Отже, можливості Інтернету дозволяють отримувати оперативну

інформацію з офіційних сайтів органів державної влади, електронних бібліотек і інших освітніх ресурсів, що забезпечує слухача знаннями щодо щойно прийнятих нормативно-правових актів, а також іншої необхідної інформації, яка допомагає у пізнанні права. З допомогою мережі Інтернет слухачі можуть оперативно отримувати копії законів і зміни до них, здійснюють пересилку і прийняття документів. Різні пошукові системи, нормативні бази даних, які існують в мережі Інтернет слухачі використовують для підготовки до занять. Це підвищує інтерес до правових дисциплін, що вивчаються і мотивацію навчання, розширює діапазон пізнавальної діяльності [38, с. 56-57].

Також пошуку правової інформації слухачам значно допомагають віртуальні бібліотеки, які своїми можливостями нічим не поступаються традиційним бібліотекам. Так, використання ІКТ дозволяє значно поліпшити процес пошуку та одержання необхідного видання читачу електронної бібліотеки. Віртуальні бібліотеки можуть забезпечити слухачу: доступ до бібліотеки у зручний час не в залежності від робочого дня та часу, безпосередньо перебуваючи вдома чи на роботі, маючи лише при собі комп'ютер; доступ до каталогів бібліотеки та бібліотечного фонду за допомогою електронного пошуку; формування переліку замовлень; відсутність обмежень у кількості використання видань; можливість ознайомлення з книгами, журналами, газетами та ін. в електронному варіанті (прикладом віртуальної бібліотеки є Національна бібліотека України імені В. Г. Вернадського, Київ: <http://www.nbuv.gov.ua>). У цьому контексті слід не забувати про офіційні сайти періодичних правових видань, які також містять архіви своїх видань в електронному варіанті (наприклад, Науковий вісник публічного та приватного права: <http://www.nvppr.in.ua>; Прикарпатський юридичний вісник: www.pjv.nuoua.od.ua).

Використання Інтернету для самостійного пошуку правової інформації: стимулювати слухачів до активного використання Інтернету для пошуку актуальної правової інформації. Це дозволить слухачам оперативно

знаходити найсвіжіші нормативно-правові акти, ознайомлюватися з їх історією прийняття та змінами, що є критично важливим для військових юристів;

доступ до офіційних сайтів органів державної влади: заохочувати слухачів до використання офіційних веб-сайтів органів державної влади (наприклад, Верховного Суду України та Вищої ради правосуддя) для отримання актуальної інформації про їх діяльність, склад, режим роботи та інші важливі аспекти;

ознайомлення з діяльністю юридичних фірм та адвокатських компаній: надати слухачам можливість ознайомлюватися з особливостями роботи адвокатських компаній та юридичних фірм через їх офіційні сайти, що сприятиме розумінню професійного середовища та практичних аспектів юридичної діяльності;

використання програмного забезпечення для юристів: сприяти використанню спеціалізованих програмних забезпечень для юристів, які можна завантажити або використовувати онлайн, для підвищення ефективності навчання та практичної роботи;

застосування електронних бібліотек: активно використовувати можливості віртуальних бібліотек, таких як Національна бібліотека України імені В. Г. Вернадського, для доступу до каталогів бібліотек та електронних видань, що дозволяє слухачам працювати з джерелами у зручний час і з будь-якого місця;

використання офіційних сайтів правових видань: заохочувати слухачів використовувати офіційні сайти періодичних правових видань, які містять архіви своїх видань в електронному форматі, для доступу до актуальної наукової інформації та правових досліджень;

розширення діапазону пізнавальної діяльності: створити умови для самостійного пошуку та обміну правовою інформацією через різні онлайн-платформи, що сприятиме розширенню діапазону пізнавальної діяльності, підвищенню інтересу до правових дисциплін та мотивації навчання;

підготовка до використання сучасних інформаційних технологій: інтегрувати у навчальний процес практику проведення відеоконференцій, що допоможе слухачам-юристам розумітися в особливостях їх проведення та підготує до професійної діяльності, включаючи можливість участі у судових засіданнях у режимі відеоконференції.

3) Формування правових знань, їх збереження. Правові знання, вміння, навички, переконання надалі мають вплив на всю правову діяльність майбутнього офіцера юриста, на цілі цієї діяльності та на правову установку юриста. Це система знань, які згодом перетворюються на професійні та отримані внаслідок правової освіти і правового виховання формують правове мислення, вміння оперувати, використовувати, переробляти правову інформацію. Окрім того, надалі вони виражаються у поведінкових елементах, трансформуються у відповідні переконання, професійні звички, навички тощо. Саме тому, так важливо щоб ці правові знання були якісно і доступно подані до слухача. І це можливе лише із застосуванням ІКТ у правовій освіті [38, с.57].

Якісна подача правових знань за допомогою ІКТ: використовувати сучасні ІКТ для ефективного викладання військово-юридичних дисциплін. Це включає використання мультимедійних презентацій, інтерактивних лекцій з візуалізацією правових норм та прикладів, а також відеоматеріалів для покращення засвоєння матеріалу;

застосування інтерактивних платформ для навчання: інтегрувати в навчальний процес інтерактивні платформи, такі як онлайн курси, форуми для обговорення правових питань та симуляції судових процесів. Це дозволить слухачам активно залучатися до навчального процесу, розвивати критичне мислення та застосовувати отримані знання на практиці;

збереження та систематизація правових знань: використовувати спеціалізовані програми та електронні бази даних для збереження та систематизації правової інформації. Це допоможе слухачам-юристам організовано зберігати та швидко знаходити необхідні нормативно-правові

акти, судові рішення та інші правові документи;

розвиток навичок роботи з правовою інформацією: проводити тренінги та практичні заняття, спрямовані на розвиток навичок роботи з правовою інформацією, включаючи її пошук, аналіз, опрацювання та застосування. Використовувати реальні кейси та ситуаційні задачі для відпрацювання цих навичок;

формування правового мислення та переконань: залучати слухачів до дискусій, дебатів та інших інтерактивних форм навчання, що сприятимуть формуванню правового мислення, професійних переконань та навичок аргументації. Це допоможе розвинути критичне мислення та здатність обґрунтовувати свої правові позиції;

використання ІКТ для правового виховання: впровадити ІКТ у процес правового виховання для формування правосвідомості та професійних цінностей. Використовувати відео-лекції, електронні підручники та інші цифрові ресурси для доступного та цікавого подання правової інформації;

практичне застосування знань: організовувати практичні заняття та стажування з використанням ІКТ, що допоможуть слухачам застосовувати теоретичні знання у реальних умовах. Це може включати участь у віртуальних судах, правових клініках та інших формах практичної діяльності.

4) Утворення правового мислення у слухача. Правове мислення стимулюють моделюючі програми, які дають змогу створювати в навчанні правові ситуації, що в майбутньому доведеться вирішувати офіцеру юристу. За допомогою таких програм проводять віртуальне засідання суду, на яких слухачі набувають навичок ухвалення самостійного рішення. Також використовуються програми створення фоторобота злочинця, кваліфікації злочинів. У процесі пошуку правового рішення майбутні офіцери-юристи дискутують, обмінюються думками – усе це сприяє розширенню зв'язків між слухачами. [38, с. 76-77].

Використання моделюючих програм: інтегрувати в навчальний процес моделюючі програми, які створюють правові ситуації, аналогічні тим,

що військовим юристам доведеться вирішувати в майбутньому. Це сприяє розвитку правового мислення та навичок ухвалення самостійних рішень;

проведення віртуальних судових засідань: використовувати програми для організації віртуальних судових засідань. Це дасть змогу слухачам набувати практичних навичок ведення судових процесів, розробляти стратегії захисту та обвинувачення, а також ухвалювати рішення в умовах, максимально наближених до реальних.

навчання кваліфікації злочинів та створення фотороботів: використовувати спеціалізовані програми для навчання кваліфікації злочинів та створення фотороботів злочинців. Це сприятиме розвитку аналітичних здібностей та практичних навичок, необхідних для розслідування злочинів та формування доказової бази;

стимулювання дискусій та обміну думками: заохочувати слухачів до участі в дискусіях і обміну думками під час вирішення правових ситуацій. Це розширить комунікативні навички слухачів, сприятиме формуванню командної роботи та розвине здатність обґрунтовувати свої правові позиції;

розширення зв'язків між слухачами: використовувати ІКТ для створення інтерактивних платформ та форумів, де слухачі можуть обговорювати правові питання, обмінюватися думками та спільно шукати правові рішення. Це сприятиме розвитку професійних контактів та співпраці між слухачами;

практичні заняття з використанням ІКТ: організовувати практичні заняття з використанням моделюючих програм та інших ІКТ, щоб забезпечити слухачам можливість застосовувати теоретичні знання на практиці. Це допоможе краще підготувати їх до реальних професійних ситуацій.

5) Формування моральних та правових ідеалів у майбутнього військового юриста. Використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє розвитку морально-психологічних якостей слухача, що проявляється у набутті навичок організувати свою пізнавальну діяльність; бажанні

удосконалювати себе та свою професійну майстерність; знаходити оптимальні варіанти виходу з різних правових та неправових ситуацій; уміти самостійно й оптимально приймати правові рішення; вміти комунікувати та знаходити нові зв'язки комунікації; знаходити групи за професійними інтересами тощо.

Важливе місце у формуванні моральних та правових ідеалів серед ІКТ посідають відеоматеріали. Мова йде про навчальні фільми, що поєднують в собі візуальну, аудіальну та контентну складові та виступають як такі, що закладають основу самостійного чи додаткового дидактичного прийому, який серйозно конкурує з іншими (лекції, читання текстів). Юридичні фільми (художні фільми про право та правників) можна розглядати як навчальний матеріал, який використовується у навчальному процесі підготовки юристів, їхнього освоєння «юридичної матерії». Такі фільми є матеріалом для осмислення, пізнання, вивчення, що має потенціал плюралістичної інтерпретації, глибокого психологічного, педагогічного впливу. Часто ґрунтуючись на реальних подіях, моделюючи певні реальні ситуації (диспозитивність дискреційних повноважень, професійна деформація, етичні дилеми) ці фільми яскраво, творчо, демонструють проблеми, з якими можуть мати справу юристи. [33, с. 191-192].

Використання навчальних фільмів: включити в навчальний план перегляд навчальних фільмів про право та правознавство. Ці фільми сприятимуть розвитку моральних та правових ідеалів у майбутніх військових юристів, дозволяючи їм осмислювати складні правові ситуації та вирішувати етичні дилеми;

аналіз юридичних фільмів: проводити обговорення та аналіз юридичних фільмів під час практичних занять. Це допоможе слухачам набувати навичок аналізу реальних ситуацій, розуміння принципів права та виявлення етичних аспектів у професійній діяльності;

моделювання реальних ситуацій: використовувати відеоматеріали для моделювання реальних правових ситуацій, з якими можуть стикнутися

військові юристи. Це дозволить слухачам вивчати правові норми у контексті конкретних ситуацій та розвивати навички самостійного прийняття правових рішень;

стимулювання дискусій: проводити обговорення та дискусії після перегляду фільмів, спрямовані на висвітлення моральних та етичних аспектів правових проблем. Це сприятиме розвитку критичного мислення та формуванню моральних цінностей у слухачів;

інтерактивне вивчення: використовувати інтерактивні методи навчання на основі відеоматеріалів, такі як обговорення кейсів, рольові ігри та віртуальні симуляції. Це дозволить слухачам активно взаємодіяти з матеріалом та набувати практичних навичок у розв'язанні правових задач;

співпраця з практикуючими юристами: залучення практикуючих військових юристів до обговорення та аналізу відеоматеріалів, які відображають реальні ситуації з їхньої професійної діяльності. Це дозволить слухачам отримати практичний досвід та поради від досвідчених фахівців.

б) Виникнення дослідницьких та практичних умінь та навиків. Дослідницькі та практичні уміння та навички майбутніх фахівців у галузі права полягають у застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час: подальшого самовдосконалення професійної майстерності, що полягає у вмінні знайти нову, необхідну правову інформацію або створити відповідні бази даних для систематизації уже набутих знань; юридичної практики, яка пов'язана з діловодством та документознавством і полягає в умінні створити електронний документ, вміти його оформити, відправити адресату, зберегти у відповідному реєстрі, використати готовий документ для створення подібного, зробити необхідні витяги тощо; ефективної професійної діяльності, яка полягає в опрацюванні великої кількості нормативно-правових актів [38, с. 58].

Вища юридична освіта повинна забезпечити державу такими фахівцями, які б сприяли нормальному функціонуванню держави, гарантували захист прав людини і громадянина, а тому мали високу

професійну майстерність. Професійна майстерність юриста нової генерації залежить від ІКТ як інструменту пізнання права. ІКТ при підготовці військових юристів сприяє підвищенню професійної здатності молодого фахівця до виконання майбутньої правової діяльності та приводить до збагачення педагогічної і організаційної діяльності вищих навчальних закладів освіти наступними можливостями: – розширення інформаційної складової професійної майстерності військового-юриста, що є можливим через використання комп'ютера та проявляється в наступному: своєчасність в отриманні повної та вірогідної інформації, мінімізація часу при пошуці правової інформації; здатність опрацювати значні обсяги правової інформації, можливість використовувати різні види джерел правової інформації, здатність створювати власні бази даних з правовою інформацією; – удосконалення практичних умінь через моделювання різних правових ситуацій чи їх комп'ютерну візуалізацію, які можуть виникнути у професійній діяльності; – розширення орієнтаційних умінь, яке полягає у швидкості реагування на зміни та доповнення в чинному законодавстві, вмінні віднайти корисну правову інформацію у короткий термін; – вдосконалення аналітичних умінь через постійний моніторинг за правовою інформацією та прискорення передачі правового досвіду.

Виникнення дослідницьких та практичних умінь та навиків є свідченням інформаційно-правової компетентності, що є основою професійної майстерності майбутнього юриста. Інформаційно-правова компетентність означає сукупність професійних знань, пов'язаних із правовою інформацією, навичок роботи з різноманітними прикладними програмними забезпеченнями та інформаційних умінь використання ІКТ для вирішення професійних завдань.

Навчання у вищому військовому навчальному закладі є досить складним процесом, адже щороку, і це особливо стосується галузі права, збільшується обсяг інформації, яку слухач повинен засвоїти. Задля оптимізації його праці, швидкому пошуку її у навчальному процесі,

впроваджується ІКТ. У зв'язку з цим слухачі надають перевагу не лише змісту, але й формі подачі матеріалу, яка за допомогою ІКТ підвищує їхню зацікавленість, розвиває запам'ятовуваність, рівень наочності.

Використання ІКТ для самовдосконалення: включити в навчальний план курси з використання ІКТ для самостійного вдосконалення професійної майстерності. Навчання майбутніх військових юристів повинне передбачати навички з пошуку, аналізу та систематизації правової інформації за допомогою комп'ютерних програм та онлайн-ресурсів;

практичне навчання з використанням ІКТ: розробити практичні заняття зі створення електронних документів, використання електронного документообігу та діловодства, а також аналізу та опрацювання великої кількості правових актів за допомогою спеціалізованих програм та баз даних;

моделювання правових ситуацій з використанням ІКТ: впровадити в навчальний процес використання комп'ютерних симуляцій для моделювання різних правових ситуацій, з якими можуть зіткнутися військові юристи у своїй професійній діяльності. Це дозволить їм набути практичних навичок та вирішувати складні правові завдання;

активне використання онлайн-ресурсів: надати доступ до онлайн-ресурсів з правової інформації та спеціалізованих баз даних для самостійного вивчення та поглиблення знань. Сприяти розвитку навичок пошуку та аналізу правової інформації в Інтернеті;

створення електронних баз даних: заохочувати слухачів до створення власних електронних баз даних з правовою інформацією з метою систематизації та збереження отриманих знань для подальшого використання у професійній діяльності;

удосконалення аналітичних та орієнтаційних умінь: пропонувати завдання з аналізу та обробки великих обсягів правової інформації з метою розвитку аналітичних та швидкодіючих навичок у пошуку потрібної інформації та реагування на зміни в законодавстві.

Як висновок варто зазначити, що використання ІКТ в підготовці

військових юристів є важливим кроком у напрямку підвищення якості освіти та підготовки фахівців у галузі права. Пропозиції з використання ІКТ включають в себе розробку курсів для самовдосконалення, практичне навчання з використанням програм та баз даних, моделювання правових ситуацій, активне використання онлайн-ресурсів та створення електронних баз даних. Ці заходи сприяють формуванню професійних навичок та компетентності, розвитку аналітичних та орієнтаційних умінь, а також підвищенню ефективності вирішення правових завдань у військовій сфері.

Висновки до розділу 2

Розвитку ІКТ-компетентності військових юристів сприятиме використання різноманітних технологій, методів, прийомів і засобів навчання, що забезпечуватимуть їх діяльність у багатонаціональному та інформаційно насиченому середовищі. Зокрема, це передбачає інтеграцію сучасних апаратно-програмних засобів, аналіз кібернетичних загроз, а також підтримку безперервного професійного розвитку та самоосвіти у сфері ІКТ. Відповідно до цієї моделі, військові юристи зможуть ефективно використовувати ІКТ у своїй професійній діяльності, підвищуючи загальний рівень правової підготовки та оперативності реагування на сучасні виклики.

Це розширює професійні можливості слухачів і викладачів, сприяє формуванню універсальних стандартів правової освіти, а також розвитку критичного мислення і професійних навичок. Однак для досягнення цих цілей необхідно подолати такі виклики, як ресурсне забезпечення, розвиток цифрової грамотності серед викладачів і слухачів, а також створення адекватної правової та організаційної бази для ефективного використання ІКТ.

Однак, разом з цим, існують і певні недоліки та проблеми. Відсутність достатньої кількості спеціалізованого програмного забезпечення, комп'ютерів у домашньому користуванні, технічні проблеми, психологічні

бар'єри, додаткові вимоги до підготовки викладачів, а також недостатня розробленість методичної бази та методології створюють серйозні виклики для ефективного впровадження ІКТ.

Для успішного використання ІКТ у навчальному процесі військово-юридичних дисциплін необхідний комплексний підхід, що включає технічну підтримку, методичну допомогу, професійний розвиток викладачів та адаптацію навчальних програм до нових технологічних реалій. Тільки так можна повною мірою реалізувати потенціал ІКТ, забезпечуючи високу якість навчання та підготовки кваліфікованих фахівців у галузі військового права.

У даному дослідженні обґрунтовано професійно-орієнтовану модель використання ІКТ у процесі викладання військово-юридичних дисциплін у ВВНЗ. Основними її блоками є цільовий (містить мету та підпорядковані їй основні завдання щодо розвитку ІКТ викладачів системи військової освіти згідно з провідними положеннями інформаційного, компетентнісного, суб'єктно-діяльнісного, андрагогічного та контекстного методологічних підходів); змістовний блок (містить зміст ІКТ викладачів; вимоги до її розвитку з врахуванням сучасних досягнень у психолого-педагогічній і методичній галузях, інформаційній сфері; сприяє послідовності, спадкоємності і безперервності розвитку системи їх інформаційнокомунікаційних знань); суб'єктний блок (містить процес взаємодії суб'єкта викладання – викладача та суб'єкта навчальної діяльності – слухача; методичний блок (містить авторську методику розвитку ІКТ викладачів системи військової освіти у процесі викладання військово-юридичних дисциплін); діагностувально-результативний блок (містить критерії і показники діагностування використання ІКТ викладачів; рівні її розвиненості (низький, середній, достатній, високий).

Таким чином, педагогічна модель підвищення ефективності використання ІКТ у підготовці військових юристів спрямована на самостійне опанування передового досвіду застосування ІКТ у військово-юридичній сфері, його аналіз та впровадження в освітній процес. Вона включає

розроблення навчально-методичних матеріалів з урахуванням специфіки військово-юридичної діяльності, проведення занять із використанням сучасних технологій та забезпеченням конфіденційності даних та захисту інформаційних систем від зовнішніх загроз, що є невід'ємною складовою процесу навчання військових фахівців.

ВИСНОВКИ

Дослідження педагогічної теорії та практики використання ІКТ у освітньому процесі у ВВНЗ щодо підготовці військових юристів, відповідно до поставлених завдань, уможливило наступні висновки:

Підвищення ефективності підготовки військових юристів нерозривно пов'язане з технологізацією навчального процесу. Під технологізацією навчання військових юристів слід розуміти процес теоретичного розроблення, трансформації і практичного застосування всієї сукупності сучасних педагогічних технологій з метою формування у слухачів вищої військової освіти визначених професійних компетентностей способом вибору та впровадження в освітню діяльність спеціальних методів, засобів та організаційних форм навчання з використанням ІКТ які притаманні саме підготовці військових юристів. Невід'ємною складовою в загальній системі технологізації навчання військових юристів виділяють такі педагогічні технології як ІКТ, що становлять сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передавання та подання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій.

Успішна підготовка військових юристів вимагає комплексного підходу з урахуванням психолого-педагогічних аспектів застосування ІКТ в процесі навчання військових юристів, що дозволяють ефективно використовувати ці технології з урахуванням особливостей слухачів і вимог освітньо-професійної підготовки. Психолого-педагогічні особливості використання ІКТ при підготовці військових юристів повинні враховувати сукупність таких складових: мотиваційно-акмеологічний компонент, проектувально-планувальну складову, змістово-компетентнісну складову, комунікативно-перетворювальну, діагностичнооцінну, аналітично-моніторингову та коригувальну. Чітке визначення цілей підготовки військових юристів сприяє систематичному і цілеспрямованому формуванню необхідних навичок та компетенцій для успішної професійної діяльності.

Застосування ІКТ в навчальному процесі повинно здійснюватися з урахуванням психолого-педагогічних особливостей, а саме позитивних і негативних чинників. Серед основних переваг застосування ІКТ під час підготовки військових юристів, викладанні військово-юридичних дисциплін можна виділити: підвищення мотивації до навчання, активізацію діяльності слухачів, індивідуалізацію освітнього процесу, залучення до науково-дослідницької роботи, можливість візуалізації результатів, розширення бази навчальних задач та підвищення ефективності здобуття практичних навичок.

Поряд з перевагами використання ІКТ існують і певні недоліки пов'язані із їх запровадженням в навчальний процес. Серед них слід виділити такі існуючі недоліки та проблеми застосування ІКТ: відсутність наявного програмного забезпечення, зокрема недостатня кількість спеціалізованого програмного забезпечення для військово-юридичної освіти може обмежувати можливості повноцінного використання ІКТ у навчанні; недостатній рівень підготовки та комп'ютерної грамотності викладачів щодо використання ІКТ під час проведення занять; необхідність навчання слухачів, щодо використання ІКТ під час самостійної підготовки та виконання домашніх завдань.

З урахуванням психолого-педагогічних особливостей обґрунтовано педагогічну модель використання ІКТ у процесі викладання військово-юридичних дисциплін у ВВНЗ. Основними її блоками є цільовий (містить мету та підпорядковані їй основні завдання щодо розвитку ІКТ викладачів системи військової освіти згідно з провідними положеннями інформаційного, компетентнісного, суб'єктно-діяльнісного, андрагогічного та контекстного методологічних підходів); змістовний (містить зміст ІКТ викладачів; вимоги до її розвитку з врахуванням сучасних досягнень у психолого-педагогічній і методичній галузях, інформаційній сфері; сприяє послідовності, спадкоємності і безперервності розвитку системи їх інформаційно-комунікаційних знань); організаційно-діяльнісного (містить практичне застосування ІКТ для підвищення ефективності викладання військово-

юридичних дисциплін) і результативно-діагностичного (визначає критерії та показники оцінювання рівня використання ІКТ викладачів, рівні їх розвиненості (низький, задовільний, достатній, високий).

Педагогічна модель підвищення ефективності використання ІКТ у підготовці військових юристів спрямована на самостійне опанування передового досвіду застосування ІКТ у військово-юридичній сфері, його аналіз та впровадження в освітній процес. Вона включає розроблення навчально-методичних матеріалів з урахуванням специфіки військово-юридичної діяльності, проведення занять із використанням сучасних технологій і забезпеченням конфіденційності даних та захисту інформаційних систем від зовнішніх загроз.

Комплексний підхід, щодо запровадження педагогічної моделі у підготовці військових юристів викладанні військово-юридичних дисциплін повинен включати: загальну технічну підтримку проведення занять, методичне забезпечення занять, відповідну професійну комп'ютерну підготовку викладачів та слухачів, адаптацію навчальних програм військово-юридичних дисциплін до використання ІКТ під час проведення різних форм навчальних занять.

На нашу думку, для підвищення ефективності використання ІКТ в процесі підготовки юристів необхідно: розробити навчально-методичні матеріали з використанням ІКТ при урахуванні специфіки військово-юридичної діяльності для всіх видів занять (електронні посібники, навчальні програми, спецкурси, семінари-тренінги, майстер-класи); забезпечити використання електронних систем правової інформації (наприклад, офіційний веб-сайт Верховного Суду України: supreme.court.gov.ua) чи Вищої ради правосуддя: vru.gov.ua), Офіційний веб-портал Верховної Ради України (rada.gov.ua) та ін. в процесі викладання військово-юридичних дисциплін; забезпечити безперешкодний доступ до електронних підручників та навчальних платформ в юридичній освіті різних навчальних закладів в тому числі закордонних; організувати курсову підготовку для викладачів

щодо навчання ІКТ-компетентностей.

Таким чином, запровадження педагогічної моделі використання ІКТ в підготовці військових юристів є важливим кроком у напрямку підвищення якості освіти та підготовки військових фахівців у галузі права.